

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

**PETRA GRIMANI
doc. dr. SANDRA BAŠIĆ HRVATIN
mag. KRISTINA PLAVŠAK
KOMUNIKACIJSKI VIDIK INTEGRACIJE BEGUNCEV**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2003

1 KAZALO	
1 KAZALO	2
2 UVOD	4
3 TEORETIČNA IZHODIŠČA	6
3.1 O beguncih - zmešnjava pojmov	6
3.1.1 Kdo je begunec?	6
3.1.2 Koliko je prosilcev za azil in od kod prihajajo?	7
3.1.3 Od kod prihajajo begunci v Slovenijo?	8
3.1.4 Begunci iz Bosne in Hercegovine	8
3.1.5 Slovenska begunska politika	10
3.1.6 Model olajšanja	11
3.2 Integracija beguncev	13
3.2.1 Kulturni vidiki integracije	14
3.2.2 Mediji in družbena integracija	14
3.2.3 ECRE o pozitivni uporabi medijev	16
3.2.4 Vloga civilne družbe pri pospeševanju integracije	17
4 MEDIJI IN MIGRACIJE	18
4.1 Slovenski mediji o beguncih	19
4.1.1 Vzroki za negativno poročanje medijev	23
4.1.2 Kdo so bili posredniki informacij med novinarji in begunci?	24
5 SPREMINJANJE MEDIJSKE PODOBE BEGUNCEV	25
5.1 Senzacionalizem v novinarstvu	27
5.2 Drugačna podoba begunca	28
6 DELO Z MEDIJI IN SLOVENSKE BEGUNSKO ORGANIZACIJE	30
6.1 Napotki za delo z mediji organizacijam, ki delajo z begunci	31
7 KAKO IZBOLJŠATI MEDKULTURNO KOMUNIKACIJO?	33
8 DVA PRIMERA DOBRE PRAKSE	37
8.1 »Begunski« medij	37
8.1.1 Več o izdajatelju	37
8.1.2 Vloga časopisa/revije pri integraciji	39
8.1.3 Begunski časi o integraciji	39
8.1.3.1 O integraciji bosanskih beguncev	40
8.1.3.2 Begunci o svoji integraciji	41
8.1.3.3 Urad za priseljevanje in begunce o integraciji	42
8.1.4 Vsebina Begunskih časov	43

8.2	Projekt Gradimo odprto družbo	45
8.2.1	Več o organizatorju	45
8.2.2	Ciljna javnost projekta Gradimo odprto družbo	46
8.2.3	Namen, cilji in sredstva za njihovo doseg	47
8.2.3.1	Radijska oddaja	47
8.2.3.2	Delavnice po šolah	48
8.2.3.3	Tečaj za prostovoljce	48
8.2.3.4	Organizacija javnega foruma	49
8.2.4	Pomen projekta Gradimo odprto družbo	49
9	SKLEP	52
10	SEZNAM LITERATURE	54
11	VIRI	57

Seznam kratic:

ECRE – European Council on Refugees and Exiles

ECRI – European Commission against Racism and Intolerance

EESC – European Economic and Social Committee

JRS – Jesuit refugee service (Jezuitska služba za begunce)

NC – Nastanitveni center

2 UVOD

V diplomskem delu obravnavam obstoječe možnosti integracije, ki jih imajo begunci v Sloveniji. Osredotočila sem se na komunikacijski vidik integracije – kakšen dostop imajo begunci do obstoječih komunikacijskih kanalov in kakšni so novi, zanje ustvarjeni mediji.

V izhodišče dela postavljam trditev, da je obstoječa politika neučinkovita pri zagotavljanju komunikacijskih pravic beguncev. Komunikacija s slovensko družbo, v katero naj bi se integrirali, poteka enosmerno. Poročanje slovenskih medijev je nekorektno, saj širi stereotipe in legitimizira neustrezno begunsko politiko. Sami begunci nimajo dostopa do medijev in tako njihova stran zgodbe ostaja prezrta. Enakih možnosti za vse prizadete strani ni, poročanje samo pa je le redko neprizadeto. Tako sta kršeni dve zahtevi novinarske objektivnosti (Erjavec, 1998: 37). Čeprav kriteriji po čustveno neprizadetem poročanju in enakih možnostih za vse prizadete strani nikoli niso popolnoma izpolnjeni, pa so pri poročanju o beguncih in prosilcih za azil praviloma kršeni.

Integracija ostaja temeljna človekova pravica (Vrečer, 2001: 83). Pod tem pojmom razumemo družbeno integracijo, ki ni enaka kulturni (CES 365/2002: 1). Beguncem mora prinesiti enake pravice in dolžnosti, pa tudi enak dostop do dobrin, služb in sredstev javne participacije kot ostalim prebivalcem. Beguncem naj bi omogočila tudi enak dostop do medijev.

V Sloveniji je integracija beguncem omogočena le delno. Tako so njihovi otroci sicer že vseskozi deležni šolanja, sami begunci pa do nedavnega niso imeli pravice do dela in zaposlitve. To možnost so dobili šele poleti 2002 z novelo Zakona o začasnem bivališču. Kljub sprejeti noveli, ki beguncem omogoča, da zaprosijo za stalno bivališče, to pomeni le začetek reševanja njihovih težav. 18-mesečno obdobje je namenjeno za pomoč beguncem pri integraciji v slovensko družbo. V tem času morajo poiskati službe in stanovanja, postopoma se bodo do 25. februarja 2004 zaprli vsi begunski centri. V poglavju s teoretičnimi izhodišči ravno zaradi zmede, ki vlada pri pisanju o beguncih, pojasnujem pojme begunec in prosilec za azil, nekaj prostora namenjam slovenski begunski politiki in evropskim smernicam na področju integracije beguncev.

Vendar že v naslednjem poglavju ugotavljam, da je poročanje slovenskih medijev negativno. Medijski prispevki o beguncih so pogosto polni stereotipov, žal slovenski mediji pri tem niso nobena izjema. Zato peto, šesto in sedmo poglavje diplome posvečam spreminjanju negativne medijske podobe beguncev. Poleg napotkov Alcoverja in priporočil Petkovičeve sama dodajam devet navodil, ki se mi zdijo ključna za delo

begunskih organizacij z mediji. V sedmem poglavju navajam sedem korakov, ki po Samovarju in Porterju pripomorejo k izboljšanju medkulturnega dialoga.

V predzadnjem, osmem poglavju predstavljam dva primera dobre prakse. Prvi opisani medijski projekt predstavlja tiskani medij – nekoč časopis, danes revijo – Begunski časi, ki je namenjen beguncem.

Vendar naj bi organizacije civilne družbe begunce učile uporabljati dobrine in storitve v družbi, nikakor pa njihove dejavnosti ne smejo voditi v kulturno ali družbeno izolacijo. Prav to se po mnenju EESC lahko zgodi ob ustvarjanju novih, k ozki javnosti usmerjenih komunikacijskih sredstev.

Zato v drugem podpoglavju dodajam še podrobnejši opis projekta Gradimo odprto družbo. Gre za medijski projekt, ki za izobraževanje in ozaveščanje javnosti izkorišča že uveljavljeni medij – Radio Ognjišče. Zakaj radio in kako prispeva k uspešnosti integracije, opisujem v nadaljevanju.

3 TEORETIČNA IZHODIŠČA

3.1 O beguncih - zmešnjava pojmov

Ko sem prvič stopila v stik z begunci in begunsko tematiko, sem dobila vtis kaotičnosti. Avtorji člankov v časopisih Delo in Slovenske novice so mešali različne pojme. Nihče ni točno vedel, kdo je begunec, prebežnik, azilant, migrant, ilegalec, prestopnik... Pod vplivom medijskega diskurza je prišla v uporabo cela vrsta neustreznih izrazov.

»Poimenovanja izhajajo iz pravnega in državnoadministrativnega diskurza: tujec, prosilec za azil, begunec, začasni begunec, in iz medijskega diskurza ter s tem povezane vsakdanje rabe jezika: pribežnik, prebežnik, ilegalni (i)migrant, ilegalec, azilant, prestopnik« (Pajnik in dr., 2001: 115).

Kasneje sem ob prebiranju literature ugotovila, da so to značilnost izpostavili tudi drugi avtorji (Bajt, 2002: 15, Milohnič in dr., 2002: 10, Žagar, 2001: 8). Tuja avtorja celo krivita medije za nastalo zmedo. Medijsko poročanje je netočno in meša pojme migrant – delavec, begunec in prosilec za azil (Devereux in Breen, 2002). Netočnosti se iz medijev selijo v vsakdanjo govorico.

Ker sama pišem o komunikacijski integraciji beguncev, se mi zdi smiselno najprej podati definicijo begunca.

3.1.1 Kdo je begunec?

Ob vstopu v Slovenijo lahko tujec zaprosi za politični azil in dobi status prosilca za azil. Če je njegova prošnja pozitivno rešena, tujec pridobi določen status (npr. status begunca v skladu z Ženevsko konvencijo, status osebe z začasnim zatočiščem, humanitarni status).

Begunec je oseba, ki ji je v Sloveniji priznan status azila po Ženevski konvenciji ali azil iz humanitarnih razlogov. Prvi so t.i. konvencijski begunci, ki jih je država priznala za begunce, ker so v skladu s konvencijo in protokolom dokazali, da jim v državi, iz katere so pobegnili, grozi pregon na podlagi rase, vere, nacionalnosti, političnih idej ali pripadnosti kakšni družbeni skupini.

Na temelju enakih načel lahko begunski status prizna UNHCR, tudi če begunec biva v državi, ki ni podpisnica protokola, ali so mu status konvencijskega begunca zavrnil. Taka oseba postane mandatni begunec.

Konvencijski begunec uživa pravice, ki so povezane s tem statusom. Humanitarni begunec (status se imenuje tudi status B) uživa zaščito UNHCR, ne pa nujno tudi vseh pravic, ki izhajajo iz konvencije (Doupona Horvat in dr., 1998: 25).

V hierarhiji azila, ki vključuje različne statute, je najvišja oblika zaščita za konvencijske begunce. Azilantom so zagotovljene vse pravice iz konvencije o statusu begunca – načelo nevračanja, kakor tudi vse osebne, socialne, ekonomske, kulturne in politične pravice. Azilantu pravno-formalno rečemo konvencijski begunec oziroma oseba, ki ji je priznan status begunca (Bajt, 2002: 15).

Pravica do azila je zapisana v slovenski ustavi kot »v mejah zakona priznana pravica pribežališča tujim državljanom in osebam brez državljanstva, ki so preganjane zaradi zavzemanja za človekove pravice in svoboščine« (Ustava RS, 48. člen).

Vendar kljub temu, da je pravica do azila vključena v slovensko ustavo, do leta 1999 nismo imeli samostojnega zakona o azilu. To pravico je od leta 1991 urejal Zakon o tujcih. Azilne postopke je vodil Urad za priseljevanje in begunce, za oskrbo in nastanitev pa je skrbel Prehodni dom za tujce (Fabjančič in dr., 2002: 20).

Leta 1999 je začel veljati Zakon o azilu, ki ureja in določa postopke za pridobitev azila, pravice in dolžnosti prosilcev za azil in pravice beguncev.

3.1.2 Koliko je prosilcev za azil in od kod prihajajo?

Prosilci za azil je oseba, ki je vložila prošnjo za azil. Prosilci za azil so nastanjeni v azilnem domu. Šele ko jim država prizna pravico do azila oziroma ko odobrijo njihovo prošnjo, dobijo status begunca.

V prvih letih po osamosvojitvi je bilo v Sloveniji vloženo majhno število prošenj za azil. Leta 1996 jih je bilo 35, leta 1997 pa 72. Potem je število naraščalo in leta 2000 rekordno poskočilo na 9244 vloženi prošenj za azil, kar je 12.5 krat več kot leta 1999. Status begunca je tega leta pridobilo 11 oseb.

Leta 2001 je prošnje vložilo 1511 oseb, podeljenih statusov je bilo 25.

V letu 2002 je bilo vloženi prošenj 640, status begunca so podelili 3 osebam.

V letu 2003 je do 31. maja za azil zaprosilo 451 tujcev, status so v tem letu podelili 6 osebam. Tako je bilo 30. aprila 2003 v Sloveniji 47 oseb z veljavnim statusom begunca.

Od leta 1991 do 31. maja 2003 je v Sloveniji za azil zaprosilo 13124 oseb. Največ prosilcev za azil prihaja iz Irana (6524), sledi Turčija (1677) ter Srbija in Črna Gora (1343). Za azil je zaprosilo 890 Iračanov, 341 državljanov Bangladeša, 320 iz Alžirije in 329 iz Bangladeša.

V letu 2003 je bilo največ prosilcev za azil iz Iraka (po podatkih, zbranih do 31. maja 2003, jih je bilo 93).

Več kot dvesto je bilo v trinajstih letih (1991 – 2003) poleg prosilcev iz naštetih držav le še prosilcev iz Sierra Leone. 260 državljanov te afriške države je pri nas zaprosilo za azil.

»Glavni problem na področju azila je neprimerno majhno število odobrenih statusov begunca, saj je v Sloveniji doslej dobilo azil le 41 oseb« (Fabjančič in dr., 2002: 24).

Čeprav je danes podeljenih nekaj več statusov, pa problem nizkega števila podeljenih statusov ostaja. Prosilci, ki jim je Slovenija priznala pravico do azila, prihajajo iz najrazličnejših držav.

3.1.3 Od kod prihajajo begunci v Slovenijo?

Konec aprila 2003 je bilo v Sloveniji 29 beguncev in 18 begunk. Največ beguncev prihaja iz Srbije in Črne Gore (17), 8 iz Bosne in Hercegovine in po štirje iz Belorusije in Irana. Iz Sierra Leone prihaja šest beguncev, po eden pa iz Iraka, Hrvaške, Kameruna, Sudana, Etiopije, Nigerije, Liberije in Zaira.

Veliko večje je število beguncev iz Bosne in Hercegovine, ki pa niso begunci v pravem pomenu besede, saj jim je bil do nedavnega priznan le status začasnega bivališča.

3.1.4 Begunci iz Bosne in Hercegovine

Do leta 1991 je Slovenija poznala le ekonomske begunce. Kmalu po osamosvojitvi pa je v Slovenijo prišlo veliko beguncev s Hrvaške in leto kasneje iz Bosne in Hercegovine. Po podatkih naj bi jih bilo leta 1992 preko 70.000 (Lipovec Čebren, 2002).

Esad Ajeti, predsednik Društva slovenskega in bosansko-hercegovskega prijateljstva Ljiljan podatke o 70.000 ali celo 100.000 označil kot pretirane ocene, s katerimi so manipulirali s slovensko javnostjo. Mnogo bolj realna naj bi bila številka 45.000. Kmalu se jih je precej izselilo. Predvsem bolj izobraženi so poiskali zatočišče na Zahodu: v Zahodni Evropi, Združenih državah Amerike in v Kanadi. Ob prvem uradnem štetju jeseni 1993 jih je bilo približno 33.000 (Vrečer, 2001: 77).

Številni se na svoje domove niso mogli ali niso želeli vrniti. Leta 1997 je Slovenija sprejela Zakon o začasni zaščiti, ki je uredil status teh oseb. Zakon velja za osebe, ki množično bežijo iz držav, kjer so vojne razmere, stanje okupacije, množično kršenje človekovih pravic in podobno. Gre za začasno izredno stanje. V Sloveniji je status začasnosti za bosanske begunce trajal desetletje. Na Madžarskem so begunci iz Bosne in Hercegovine pravico do dela dobili leta 1998, v Veliki Britaniji pa že po enem letu begunstva. V začetku leta 2002 smo bili tako »edina država na svetu, ki še nudi začasno zatočišče za begunce in begunke iz Bosne in Hercegovine, ne da bi jim omogočili

človekovo pravico do dela in zaposlovanja, ki je predpogoj za učinkovito integracijo« (Vrečer, 2001: 83).

Šele 12. 7. 2002 je Državni zbor RS sprejel Zakon o dopolnitvah Zakona o začasnem zatočišču, ki je pričel veljati 25. 8. 2002. Sprememba tega zakona je prinesla ureditev trajnejšega statusa, ki naj bi bosanskim beguncem olajšal vključevanje v slovensko družbo.

Slovenija se je leta 1992 prvič srečala z begunci, ki so pribežali pred grozotami vojne. Na njihov prihod ni bila pripravljena, tako rekoč čez noč je morala izdelati svojo begunsko politiko. Pri oblikovanju se je zgledovala po mednarodnem pravu. Tako področje begunstva določata Ženevska konvencija o beguncih iz leta 1951 in Protokol o statusu beguncev iz leta 1966 (Lipovec, 1999: 30).

Ta dva dokumenta pa priznavata status begunca le osebi, ki je v svoji državi preganjana zaradi vere, rase, narodnosti, pripadnosti določeni socialni skupini ali svoje politične opredelitve. Begunci morajo dokazati, da je njihov strah pred preganjanjem upravičen in da so se z begom izognili konkretnemu preganjanju. Tisti, ki bežijo zaradi vojne in splošnega nasilja v njihovi državi, po Konvenciji niso upravičeni do statusa.

Za vse, ki množično bežijo pred vojno, Konvencija ne ponuja rešitev. Urejen je le status množičnih beguncev iz Afrike in Latinske Amerike – status beguncev iz Tretjega sveta – pri beguncih, ki so bežali ob razpadu Jugoslavije, pa je Evropa zakopala glavo v pesek (Lipovec, 1999: 31).

Za begunce z območja bivše Jugoslavije se je na priporočilo UNHCR uveljavilo poimenovanje razseljene osebe. Oznaka ni nova, vendar se je prej uporabljala le za osebe, ki niso zapustile svoje države. Ker pa je Slovenija z mednarodnim priznanjem postala nova država, je bilo tako poimenovanje neustrezno. Zato se je Slovenija odločila, da poimenuje begunce iz Hrvaške in Bosne in Hercegovine začasni begunci. Tudi ta termin ni nov. Posebna ekspertna skupina Izvršnega komiteja UNHCR je že aprila 1991 v Ženevi obravnavala množične prebege in s tem v zvezi uporabila besedno zvezo začasni begunec. S terminom označuje prebeglo osebo, ki uživa zaščito države, v kateri se nahaja po načelu ne-vračanja. Pri tem se zanjo išče trajna rešitev (vrnitev v njeno državo, naselitev v tretji državi, pridobitev statusa begunca ali nastanitev v državi, v kateri se nahaja).

Kot pravi Bajtova v svojem diplomskem delu, do problema pride, če začasna zaščita traja predolgo, saj pušča negativne posledice v življenju ljudi. Po priporočilih UNHCR naj bi začasna zaščita ne trajala dlje kot 5 let.

„Najbolj pereče posledice v načinu življenja prisilno pregnanih ljudi pušča dejstvo, da Zakon o začasnem zatočišču iz leta 1997 (pred tem so imeli status začasnega begunca, ki jim je dodeljeval iste pravice) ni omogočal pravice do dela in s tem integracije v državi, v kateri živijo“ (Bajt, 2002: 27).

3.1.5 Slovenska begunska politika

Za slovensko begunsko politiko je značilno, da je dolgo časa zanikala probleme beguncev in njihove težave reševala kot začasne. Zato držo slovenske vlade glede begunske politike nekateri avtorji imenujejo tudi nojevsko.¹

Za slovensko begunsko politiko je značilna postopnost, Simonič govori o treh stopnjah razvoja (Simonič, 1999).

Prva stopnja je bila močno pod vplivom mednarodnega priznanja Slovenije. Nova država si je morala prizadevati, da beguncem v zbirnih centrih zagotovi primerne bivanjske pogoje, da opozarja na begunske probleme in prosi za mednarodno pomoč. Ob tem Vrečerjeva opozarja, da je Slovenija leta 1994 »zavrnila mednarodno begunsko pomoč, češ da imamo tak standard, da zmoremo sami« (Vrečer, 2001: 79).

Veliko vlogo v tem prvem obdobju slovenske begunske politike so odigrali mediji, preko katerih je vlada seznanjala javnost z begunskimi problemi in zbirala pomoč. Velik del bremena so prevzele družine ekonomskih migrantov, ki delajo v Sloveniji (Lipovec, 1999: 36).

Na drugi stopnji so se začela pojavljati vprašanja o tem, koliko beguncev lahko Slovenija sprejme. O beguncih so se začela širiti mnenja, da prinašajo le gospodarske in socialne probleme. Taka mnenja so širili tudi mediji. Obenem v tem času sporočila medijev opozarjajo, da so kapacitete Slovenije odvisne od strpnosti in fleksibilnosti okolja.

Avgusta 1992 (10. 8. 1992) je Slovenija zaprla meje. Sprejeta je bila odločitev, da 35.000 beguncev že presega absorpcijske zmogljivosti države in da ne moremo sprejeti novih priseljencev. S to odločitvijo se je strinjalo kar 76% slovenskega prebivalstva. 16% anketiranih je bilo bolj popustljivih in je menilo, da bi morala država dovoliti prihod tistih priseljencev, ki imajo tu svoje sorodnike. Takšno stališče je v skladu z normo o združevanju družin, ki je eden izmed temeljev za uspešno integracijo.

Poleg tega imajo begunci, ki so nastanjeni zasebno, več stikov s Slovenci. Spoznavajo jezik in navade dežele, v katero so prišli. Tudi to spoznavanje je bistveno pri vključevanju beguncev v novo družbo. Zasebno nastanjeni begunci so »spontano bolj vključeni v tukajšnji način življenja« (Rogelja, 1999: 76).

---

¹ Prisposodbo je prvič uporabila novinarka Milena Ule. Z nojevsko politiko je Slovenija pokazala nepripravljenost, da bi se soočila z begunskimi problemi (Vrečer, 2001).

Tretjo stopnjo časovno umeščamo v leto 1994. Slovenija je spoznala, da se del beguncev ne more ali ne želi vrniti na svoje domove. Možnosti za repatriacijo ali preselitev v druge družbe ni bilo. »Ostalo je le vključevanje beguncev in begunk v družbo zatočišča, kar pa je bilo povezano z njihovo adaptacijsko akulturacijo, ki je bila težavna in dolgotrajna« (Lipovec, 1999: 38).

Poleg postopnosti slovenske politike do beguncev pa je njena značilnost, da temelji na začasnosti razmer.

3.1.6 Model olajšanja

V svetu je politika, za katero se je odločila slovenska vlada, poznana pod imenom »model olajšanja« (Lipovec, 1999: 35). Temelji na začasnosti razmer. Begunci so dobili status začasnega bivališča, njihov položaj je urejal Zakon o začasnem bivališču.

Tako je reševalo probleme beguncev tudi nekaj drugih držav, vendar so vse začasnost ukinile pred Slovenijo. V Veliki Britaniji so se bosanski begunci lahko zaposlili že po enem letu, na Madžarskem leta 1998. Begunci v Sloveniji so status začasnosti ohranili deset let. Šele poleti 2002 jim je bila dana možnost, da zaprosijo za stalno bivališče v Sloveniji.

Model olajšanja so razvile mednarodne organizacije za pomoč Tretjemu svetu, temelji pa na dejstvu, da bodo kritične razmere trajale le kratek čas. Model olajšanja je namenjen kot pomoč državam, ki z begunci še niso imele izkušenj.

Vendar se je ta model izkazal za neučinkovitega, ker ustvarja napetosti v odnosu begunci-gostitelji. Negativni učinki so posledica nekaterih slabih strani modela, te pa so:

1. Domneva o enotnih potrebah.

Model je zelo razsipen z denarjem. Predvideva enotne potrebe in ob tem pogosto spregleda tiste, ki jim je pomoč najbolj potrebna. Poleg tega povečuje socialne razlike.

2. Povečevanje mednarodnih donatorjev.

Poudarja se pozitivna vloga, ki jo igrajo mednarodni akterji, pozablja pa moč gostiteljev. Zavzetost gostiteljev za reševanje begunskih problemov ob tem slabi.

3. Izključevanje beguncev.

Model ne zna aktivno vključiti beguncev v ustvarjanje begunske politike. Tako je namenoma spregledano znanje, ki so ga begunci prinesli s seboj.

4. Korupcija.

Znotraj tega modela so velike možnosti za korupcijo med begunci in gostitelji.

(Harrell-Bond, Elliott v Vrečer, 1999: 42)

Model olajšanja požira velika finančna sredstva. Poleg tega gostitelji beguncem očitajo, da so krivi za vse probleme v državi. Prihaja do očitkov, češ, država gostiteljica vzdržuje begunce, ne da bi ti kaj delali. To pogosto vodi v širitev nacionalnega sovraštva in diskriminacije.

Poleg naštetih slabosti je pomanjkljivost modela v tem, da lokalna skupnost ni sodelovala pri oblikovanju politike. Ljudem se zato zdi tuja in nimajo interesa, da bi sodelovali pri implementaciji. Prav tako ni sodelovanja med domačo družbo in mednarodnimi humanitarnimi organizacijami. Kot sem že omenila, je Slovenija leta 1994 zavrnila mednarodno humanitarno pomoč. Posledica je bila znižanje kakovosti življenja beguncev, saj Slovenija kjub zavrnitvi tuje pomoči ni povišala svoje pomoči beguncem. Zaradi nesodelovanja je prihajalo tudi do napak pri distribuciji mednarodne pomoči. Ena takih je bila pošiljka velike količine cepiva proti malariji, ki so jo poslali v Slovenijo (Lipovec, 1999: 43).

Kot nepotrebno razsipavanje denarja so kritiki slovenske begunske politike označili tudi urejanje ambulant znotraj begunskih centrov. Denar bi lahko namenili v posodabljanje obstoječih ambulant, ki bi jih uporabljali tudi begunci. Ob odhodu beguncev so ambulante v (praznih!) begunskih centrih brez pomena (Lipovec, 1999: 43).

Naslednja kritika modela olajšanja se dotika preobsežne birokracije. Glavna slabost modela pa je v tem, da pušča begunce v stalni odvisnosti. Sami ne smejo delati, zato je njihovo preživetje odvisno izključno od podpore države, v kateri so našli zatočišče.

Začasni begunci v Sloveniji so imeli letno pravico do 60-ih delovnih dni oziroma so lahko delali 8 ur tedensko, kar jim ni zadoščalo niti za kritje osnovnih stroškov. Brez dela so se počutili nekoristne, kot take smo jih videli tudi gostitelji. Posledično tak model reševanja begunske problematike spodbuja nacionalna trenja in spore.

Zaradi kratenja pravice do dela so številni begunci poiskali dodaten zaslužek na črno. Vrečerjeva trdi, da je v Sloveniji uspelo preživeti zgolj tistim bosanskim beguncem, ki so delali na črno, ali pa tistim, ki so jih preživljali njihovi sorodniki v Sloveniji. Delo na črno je pogosto slabo plačano, delavci so izkoriščani, brez zagotovljenih pravic, socialnega in pokojninskega zavarovanja (Vrečer, 1999: 79).

Slovenci smo bili prepričani, da bo preveč beguncev ostalo v Sloveniji, če bodo imeli pravico do dela. Vendar izkušnje kažejo nasprotno. »V nasprotju z mnenjem uradne politike, da bo večina beguncev in begunk pri nas tudi ostala, če bi jim omogočili zaposlitev, izkušnje kažejo, da se begunci in begunke prej vrnejo domov, če imajo nekaj privarčevanega denarja, s katerim pričnejo na novo ustvarjati« (Lipovec, 1999: 43).

Poleg naštetih kritik slovenske begunske politike, so nam mednarodni strokovnjaki očitali nesodelovanje.

Slovenija bi »morala izkoristiti priložnost, da aktivno sodeluje v mednarodni skupnosti pri oblikovanju nove, bolj humane in bolj ekonomične politike do beguncev in begunk. Na ta način bi nakazala svoj demokratičen razvoj, obenem pa pripomogla k nujni dopolnitvi Ženevske konvencije iz leta 1951« (Harrell-Bond, Elliott v Vrečer, 1999: 43).

Kot eno glavnih značilnosti slovenske begunske politike vidi Vrečerjeva v odsotnosti integracijskih politik. Tudi avtor Lipovec vidi rešitev v integraciji. »Ta bi bila možna le ob določeni stopnji akulturacije, vendar ne v smislu popolne akulturacije. Begunci in begunke bi morali ohraniti svoje kulturne navade, obenem pa sprejeti jezik in navade gostitelja« (v Vrečer, 1999: 44). Vendar pa je integracija kompleksen in dolgotrajen proces. V naslednjem podpoglavju podajam stališča nekaterih nevladnih in medvladnih organizacij o integraciji.

3.2 Integracija beguncev²

Težko je jasno definirati, kaj razumemo pod pojmom integracija. Gre za družbeno integracijo, ki ni enaka navadam in kulturni tradiciji. Pod pojmom integracija moramo razumeti civilno integracijo.

Integracija vključuje veliko čustev. Dotika se nekaterih osnovnih vrednot v naši družbi in nas samih. „Integracija je nekaj, kar se zgodi znotraj posameznika. Je občutek pripradnosti – da si sprejet kot del družbe, v kateri živiš. Obmem pa je integracija proces – dinamičen in dvosmeren“ (CES 365/2002: 15).

Takega občutka pripadnosti seveda ne moremo ustvariti namesto begunca. Lahko pa olajšamo proces z razvijanjem učinkovitih integracijskih politik, ki bodo posamezniku omogočile, da postane soudeležen pri družbenem in političnem življenju kakor tudi delovnem trgu v novi državi (CES 365/2002: 15).

Pribežnikom mora integriranje prinesiti enake pravice in dolžnosti, pa tudi enak dostop do dobrin, služb in sredstev javne participacije kot ostalim prebivalcem.

Poudarek je na konceptu državljanstva, ne na kulturnih konceptih civilne integracije. H kulturni različnosti naj države pristopajo po lastni presoji. Vendar pa ne glede na to, kako bo država ravnala, v nobenem primeru ne sme kršiti načela enakih pravic in dolžnosti.

---

² O sami integraciji je veliko napisanega, integracija pa je tema številnih seminarjev po Evropi (seminar o integraciji in vlogi civilne družbe v Bruslju, seminar o integraciji migrantov in beguncev v Bukarešti ter migracijski forum v El Escorialu). Iz zapiskov predavanj na omenjenih konferencah in priložnikov, ki so bili kasneje izdani kot plod dela v skupinah, sem izluščila nekaj pomembnejših značilnosti integracije.

»Ne glede na kulturne vzorce prebežnikov so vedno najprej ljudje, ki imajo enake pravice in dolžnosti kot ostali« (CES 365/2002: 2).

EESC zavrača odrekanje pravic prebežnikom zaradi kulturnih razlik. Priznava jim versko svobodo in temeljne človekove pravice.

Enako pa morajo prebežniki spoštovati tudi dolžnosti. Ne glede na svojo kulturo morajo spoštovati demokratične vrednote evropskih družb. Upoštevati morajo zakone in demokratične norme v družbi, integracijo pa doseči po demokratični poti.

3.2.1 Kulturni vidiki integracije

Čeprav kultura ni najpomembnejši vidik integracije, pa je pomembna, saj prebežniki prinašajo s seboj različne kulture in kulturne prakse. Značilnost demokratične, pluralne Evrope je kulturna razdrobljenost. Tudi kultura sama ni nekaj statičnega, ampak se stalno spreminja in razvija. Kulturno različnost omogočajo prebežniki iz držav tretjega sveta, ki s svojimi kulturami bogatijo našo družbo in tako pozitivno prispevajo h kulturnemu razvoju. EESC ostro zavrača vsakršno prepričanje o »nevarnosti kulturnega okuženja« ali o »obrambi« evropske kulture pred tujimi kulturnimi vplivi. Takšno razmišljanje po menju EESC krši načela demokratičnega pluralizma in ogroža družbeni ter kulturni napredek Evrope (CES 365/2002: 2).

Družbena integracija je cilj, ki ga je mogoče doseči le ob dvostranski pripravljenosti in sodelovanju. Usmerjena je tako k prebežnikom kot tudi k družbi, ki jih sprejema. Obe strani morata sodelovati. Prebežniki morajo prevzeti pro-integracijsko mišljenje, zato morajo poznati jezik, zakonodajo in navade dežele, v kateri živijo. Država, ki jih sprejema, pa se mora boriti proti rasizmu, ksenofobiji in diskriminaciji. Šele naklonjenost vseh družbenih skupin je pogoj za uspeh integracije. Pri izpolnitvi cilja – družbeni integraciji – pomembno vlogo igrajo mediji.

3.2.2 Mediji in družbena integracija

Poleg posredovanja informacij mediji širijo tudi družbene vrednote in vedenjske vzorce. Zavedajoč se svoje odgovornosti morajo mediji k tematiki prebežništva pristopati ne-senzacionalistično, točno in odgovorno.

Naloga družbe, ki sprejema begunce, je tudi ta, da širi komunikacijo in medkulturno izmenjavo. Prek medijev naj javnost seznanja s pozitivnimi sporočili o integraciji, brez občutka strahu in zaskrbljenosti. Tako poročanje spodbuja rasizem in diskriminacijo, ki ju je potrebno izkoreniniti.

Medijske vsebine pomembno določajo družbeno realnost. Mediji nam skozi selekcijo novic določajo, o čem naj razmišljamo. Novinar, ki ustvari novico, s tem konstruira

realnost. S pogostim poročanjem o dogodku novinarji določajo, kaj je vredno objave. Novice o beguncih so največkrat prezrte.

Če so novice o manjšinah (beguncih, prebežnikih) že uvrščene na seznam prednostnih tematik (po agenda setting-u), se jih prikazuje kot problematične. Kljub temu, da se pogosto pokaže, da niso. Tako je tudi slovensko-hrvaška meja pojmovana kot prostor, kjer prihaja do nedokumentiranih migracij in z njimi povezane kriminalitete. Zadnje trditve družboslovne raziskave lahko ovržejo, vendar so mediji tisti, ki vztrajno širijo to prepričanje (Zavratnik Zimic, 2002).

Če želimo beguncem omogočiti javno participacijo, jim moramo omogočiti tudi dostop do informacij, do medijev. In narediti vse, da bo poročanje o begunskih temah točno in nesenzacionalistično.

Do medijev so bili kritični udeleženci seminarja o migracijah Caritas Europa. Svoja opažanja so zapisali v posebnem dokumentu, ki bo izšel novembra 2003. V njem so izrazili zaskrbljenost nad medijskim in javnim diskurzom o beguncih, ki je poln neprimernih izrazov. Tak diskurz vpliva na negativno javno mnenje. Mediji prepogosto begunce in prosilce za azil povezujejo s kriminalnimi dejanji. Prav tako so polni zavajajočih naslovov. Pretirana števila o tem, koliko je beguncev in prosilcev za azil, zavajajo občinstvo. Celotno temo begunstva mediji velikokrat predstavijo z negativne perspektive. Medije bi bilo potrebno spodbuditi k pozitivnemu poročanju z zbiranjem primerov dobre prakse.

Primere dobre integracije beguncev je v brošuri zbrala in predstavila organizacija ECRE. Gre za krovno organizacijo, ki združuje preko 70 evropskih nevladnih organizacij, ki delajo z begunci. V Vodniku dobre prakse za integracijo beguncev ECRE priporoča vzajemno in odgovorno sodelovanje beguncev in njihovih skupnosti, civilne družbe in sprejemajoče države. V programe za integracijo naj bodo vključene nevladne organizacije, ki beguncem nudijo pravno in psihosocialno pomoč. Programi naj bodo namenjeni tako beguncem kot tudi prosilcem za azil.

Poleg dinamičnosti in dvosmernosti integracije poudarjajo njeno dolgotrajnost. Integracija se začne s prihodom begunca v ciljno državo in konča z vključitvijo begunca kot aktivnega člana družbe v pravnem, socialnem, ekonomskem, izobraževalnem in kulturnem smisl (ECRE, 2002).

Cilj integracije je vzpostaviti vzajemno in odgovorno sodelovanje med begunci in njihovimi skupnostmi, civilno družbo in sprejemajočo državo.

Ko je govora o medijih in javnem mnenju, ECRE meni, da je temeljnega pomena pri zagotavljanju integracije razvoj tolerantne in vključevalne družbe. Naloga vseh politikov je naravnati javni diskurz v smer tolerance in ne-diskriminacije.

Z diskriminacijo označuje ECRE tiste slabe strani, ki jih posameznik utrpi, ker je tujec ali begunec. ECRE ugotavlja, da je diskriminacija prisotna na različnih področjih. Z njo se begunci srečujejo pri iskanju stanovanja ali ob vstopu na trg delovne sile. Pa tudi v šoli, trgovini, na ulici... ECRE se zavzema za vse člane družbe, ki naj imajo enake možnosti, da uresničijo svoje potenciale.

Zelo velik pomen ECRE pripisuje povezovanju. Vsi, ki so dejavni na področju begunstva, morajo delovati povezovalno. Prvi, ki so omenjeni v teh povezavah, pa so mediji. Povezave bi morale skrbeti za vključenost novinarjev kot predstavnikov množičnih medijev, pa tudi predstavnikov političnih strank, občin in podjetij, policije, nevladnih organizacij in drugih združenj.

Nevladni sektor je tisti, ki mora skrbeti, da bodo begunci kot uporabniki raznih storitev lahko sodelovali v družbi.

Pomembno je izobraževanje vseh, ki krojijo politiko na področju zdravstva, izobraževanja in zaposlovanja. Zaposlene je potrebno seznaniti s posledicami, ki jih ima slabo znanje jezika, psihične in psihološke travme ter kulturne in verske travme, do katerih lahko pride med integracijskim procesom.

ECRE šteje integracijo beguncev za primarno nalogo vlade. Ko le-ta tehta med stroški za implementacijo integracijske politike, naj upošteva dolgotrajne ekonomske in socialne izgube, ki jih prinaša marginalizacija, če ni pravočasnega posredovanja javnosti (ECRE, 2002: 4).

Posebno pozornost ECRE v svojih dokumentih namenja medijem in vlogi, ki jo igrajo pri integraciji beguncev v novo družbo.

3.2.3 ECRE o pozitivni uporabi medijev

ECRE v svojih priporočilih navaja tudi, kakšno naj bo delo z mediji, saj ugotavlja, da mediji (TV, časopisi in radio) pogosto širijo negativne stereotipe o iskalcih azila in beguncih.

Deloma je posledica tudi ta, da organizacije, ki delajo z begunci in skbijo za integracijo, nimajo nujno razvitih dobrih stikov z mediji ali niso vešči dela z njimi.

Vendar bi bila prav naloga teh organizacij (po ECRE), da z dobro načrtovanimi medijskimi kampanjami negativne zgodbe o beguncih nadomeščajo s pozitivnimi zgodbami.

Potrebno bi bilo širiti znanje o beguncih in o tem, kako so prišli v državo, ki jih je sprejela. Organizacije bi morale javnost ozaveščati s podatki, kakšne so razmere v deželah, od koder prihajajo begunci, in širiti pozitivne vidike multikulturalizma.

ECRE izpostavlja pomen osebnih stikov z izbranimi novinarji. Te bi morali sistematično seznanjati z zanimivimi zgodbami, da ne bodo pisali le o »poplavi beguncev« in »begunskem problemu«.

Kot primer dobre prakse ECRE navaja primer manjšinskih radijev. V številnih državah obstajajo posebne radijske postaje, ki beguncem, prebežnikom in manjšinam služijo kot komunikacijski kanal v njihovem jeziku. Poslušalcem prinašajo novice o dogodkih doma in jim tako pomagajo ohranjati njihovo kulturo. Prav tako jih obveščajo o pravicah in dolžnostih, ki jih imajo v novi »domovini«, o dogodkih, ki jih zanimajo... Na ta način spodbujajo aktivnost in organiziranje beguncev.

Integracija je cilj, dosežen le v strpnem in sprejemajočem okolju. Vendar članice ECRE ugotavljajo, da mediji v številnih evropskih državah pri poročanju izražajo strahove o tem, da nas bodo preplavili begunci.

Menijo, da je ključnega pomena za integracijo strpna in vključujoča družba. Zato pozivajo politike, da naravnajo ton javne razprave na strpnost in ne-diskriminacijo (ECRE, *Integration – realities and challenges in Europe*, 2003: 1).

Integracijo uvrščajo na vrh prednostnih nalog posameznih držav članic ECRE. Negativno poročanje medijev, pomanjkanje izobraževalnih in zaposlitvenih možnosti in sovražnost lokalnih skupnosti so razlogi, zaradi katerih so begunci v številnih državah podvrženi marginalizaciji in izločeni na rob družbe.

ECRE poudarja, da je potrebno spremeniti javno percepcijo beguncev in begunstva. Širiti je treba pozitivna sporočila, ki bodo temeljila na dobro dokumentiranih informacijah. Sporočila naj bodo razumljiva in naj širijo pozitivno podobo beguncev.

Čeprav ECRE poudarja, da je integracija najprej odgovornost posameznih držav, pa menijo, da je vseeno potreben tudi skupen koordiniran pristop. O vlogi civilne družbe pri uspešni integraciji pa v svojih dokumentih govori European Economic and Social Committee (Evropski gospodarski in socialni svet).

3.2.4 Vloga civilne družbe pri pospeševanju integracije

EESC ugotavlja, da je prebežništva vse več. Migracije so realnost, ki jo je potrebno sprejeti (EESC, *Immigration: The Role of Civil Society in Promoting Integration*, 2002: 7).

Ker je prebežništvo realnost, se mora politika, ki je bila usmerjena k »nič prebežništva«, spremeniti. Politika »brez prebežništva« se mora premakniti do politike »brez brezposelnosti in revščine« (EESC, 2002: 10).

Integracijo prebežnikov in beguncev v Evropi je potrebno širiti posebej na regionalni in lokalni ravni. Ključno vlogo pri integraciji pa igrajo socialni partnerji in civilna družba.

Velik pomen EESC pripisuje obveščanju javnosti. Ob tem se zaveda, da so najprej vlade in mediji tisti, ki jih moramo izučiti, da bodo cenili pozitivne lastnosti integracije.

Poleg najosnovnejših teoretičnih izhodišč, ki jih podajam na začetku tretjega poglavja, sem v obravnavanih dokumentih zasledila, da se nevladne in medvladne organizacije zavedajo, kako velik pomen imajo mediji pri uspešni integraciji. Naslednje poglavje posvečam povezanosti medijev in migracij, v podpoglavju pa opisujem negativno poročanje slovenskih medijev o beguncih in raziskujem vzroke za takšno pisanje.

4 MEDIJI IN MIGRACIJE

Kot poudarjata avtorja Wood in King, se področji medijev in migracij tesno prepletata, vendar je bilo njuno sovplivanje le redko predmet znanstvene raziskave. Migracije še nikoli niso bile tako v središču svetovne pozornosti, kakor so danes. Tako avtorja ugotavljata, da so migracije, predvsem tako imenovane ilegalne migracije, poleg zdravstva in šolstva najpogostejše izbrano volilno orožje.

Sicer pa navajata tri načine, kako mediji vplivajo na migracije:

1. Medijska slika oddaljenih in razvitejših držav preko televizijskih sprejemnikov pride do ljudi, ki živijo v revščini in pomanjkanju.
Ne glede na to, kako točna ta informacija je, lahko deluje stimulatивно in spodbudi nove migracije.
2. Medijska slika migrantov v novi državi je kritična, prišleke ali sprejme ali izloči.
Čeprav se pogosto sliši opravičilo medijev, češ da je takšna medijska podoba migrantov le posledica javnega mnenja in da govorijo v imenu političnih ali drugih vplivnih skupin. Prav v medijih so begunci največkrat prikazani kot »drugi«, kot »krimnalci« in »nezaželjeni«.
3. Mediji iz držav izvora pogosto igrajo dinamično vlogo v kulturni identiteti migrantov. »Domači« mediji pomagajo migrantom, da se počutijo doma tudi v novi državi, vendar obenem upočasnjujejo proces vključevanja v novo družbo.

(King in Wood, 2000)

Moč medijev je velika. Ljudem govorijo, kaj in o čem naj razmišljajo. Ker se begunci in prosilci za azil pojavljajo le v rubrikah črna kronika, jih ljudje povezujejo z negativnim – problemi, krajami, nasiljem... (Devereux in Breen, 2002) Žal slovenski mediji pri tem niso nobena izjema.

4.1 Slovenski mediji o beguncih

Če družba prek medijev komunicira sama s seboj, potem je pisanje oziroma poročanje slovenskih medijev odsev pristranskega mnenja o beguncih, ki je polno stereotipov in predsodkov. Kakšna je zgodovina poročanja slovenskih medijev o beguncih?

Predvsem v začetku vojne so mediji dnevno poročali tudi o prihodu beguncev. Sprva je bila javnost polna skrbi, obsojala je nasilje in kršenje človekovih pravic. Vendar je prvo pretresenost zamenjalo pisanje, ki je opozarjalo le še na velik naval beguncev (Đonlić in Črnivec, 2003: 29).

Zgodba o beguncih je v časopise vstopila "ob robu" (rubrika na drugi strani Dela), doživela nagel višek in aktivno živela tri mesece. Potem je pričela usihati. Umaknila se je na notranje strani Dela in končno postala le še problem med problemi.

„V času prvih štirih mesecev, ko so begunci in begunke "prihajali v valovih", je bila to novica številka ena. K akciji ali vsaj razmišljanju je spodbudila številne družboslovce, družboslovke, organizacije in civilne posameznike in posameznice. Zahtevala je takojšnje reakcije, pa naj bi bila dolgoročna rešitev še tako nejasna" (Simonič, 1999: 53).

Simonič analizira poročanje časnika Delo in pri tem loči dve fazi. Prvo obdobje po avtorju traja od prihoda prvih beguncev iz Bosne in Hercegovine (aprila 1992) do zaprtja meja (10. avgusta 1992). To obdobje imenuje emocionalna faza. V tem času "nikomur ni bilo prav jasno, kaj se res dogaja in kakšen bo nadaljnji razvoj ter posledice tega dogajanja. Šlo je za čas, ko je nekaj pač bilo treba storiti" (Simonič, 1999: 49).

Po avgustovskem zaprtju meja pa je nastopila racionalna faza. Za begunce je bil to čas iskanja začasnega bivališča. "Program začasnosti je odločilno vplival tako na begunce kot na politiko Slovenije. Začasnost je vplivala na reakcije na obeh straneh" (Simonič, 1999: 49).

Novica o beguncih je bila najpomembnejša, vendar se je po štirih mesecih umaknila v ozadje. Kar pa ni nič presenetljivega, saj je minljivost poleg hitrosti in javnosti ena od treh lastnosti množičnega komuniciranja (Erjavec in Volčič, 1999: 9).

“Toda vsako, v nekem trenutku še tako pomembno novico, bodo prej ali slej izrinile druge ali pa se bo zaradi prevelike koncentracije pozornosti obrabila in postala nezanimiva, ” meni Simonič (1999: 52).

Tako je bilo tudi z novico o beguncih. Bolj bi nas moralo presenetiti samo poročanje slovenskih medijev o beguncih. Različni avtorji so izpostavili več značilnosti. Mediji so delovali kot propagandni mehanizem, ki ne vsiljuje mnenj množicam, temveč nasprotno, sam povzema njihova menja (Jalušič, 2001).

Mediji so nastopali v vlogi legitimizacije begunske politike. Različni avtorji ugotavljajo, kakšni so bili odzivi Slovencev na prihod bosanskih beguncev in kako so jih mediji s svojim pisanjem legitimizirali. Mnenja, ki so jih širili mediji, pa so:

1. Begunci so problem.

Kot izpostavlja avtor Milohnič, se od študije treh raziskovalcev³, ki je nastajala ob začetkih slovenske begunske politike leta 1992, do leta 2001, ko je izšlo Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti, begunska politika skoraj ni spremenila. Značilnosti, ki prevladujejo v politiki države in medijev do beguncev, ostajajo. To pa so: manipuliranje s številkami, poudarjanje ogroženosti državnega reda in varnosti, zapiranje meja, zahteve prebivalcev, naj prebežnike odstranijo iz njihovih naselij, kratenje pravice do dela, omejevanje gibanja, pisanje o nehvaležnosti prebežnikov in revščini Slovencev...Skupna ugotovitev obeh raziskav pa je, da se tematika beguncev in prebežnikov obravnava zgolj kot »problem« (Milohnič, 2002: 21).

2. Begunci nimajo problemov.

Glavna značilnost pisanja je, da je spodbujalo zanikanje problemov beguncev (Vrečer, 2002: 83). Dolgotrajne probleme je slovenska begunska politika reševala kotčasne. Tako so begunci iz Bosne in Hercegovine dobili le status začasnega zatočišča. Deset let so Sloveniji, zaprti za vrati begunskih centrov, predstavljali breme.

3. Beguncem ni treba delati.

Pravčasno reševanje je bilo vzrok za povečevanje ksenofobije med Slovenci, češ, »njim« ni treba delati, »mi« pa moramo (Vrečer, 2001: 78). Ob tem se je premalo opozarjalo na dejstvo, da kot »osebe z začasnim zatočiščem« v Sloveniji pravice, da bi delali in sami poskrbeli zase, nimajo.

---

³ Marjeta Doupona Horvat, Jef Verschueren in Igor Ž. Žagar so od aprila 1992 do marca 1993 raziskovali del slovenske javne retorike, ki se je nanašal na begunsko politiko. Svoja opažanja so podali v knjigi: Pragmatika legitimizacije. Retorika begunske politike.

Predstavniki Urada za priseljevanje in begunce je pojasnil, da dela niti ne potrebujejo. »Vedeti moramo, da so begunci prišli za omejeno obdobje. Zdi se, da ni nihče zainteresiran za integracijo, zato nima smisla, da bi jim ponudili delo. V načelu bi lahko našli delo za vse. A saj veste, kakšna je v Sloveniji nezaposlenost. Nikakor se ne sme zgoditi, da bi namesto naših nezaposlenih ljudi dobili službo begunci« (v Doupona Horvat in dr., 1998: 26).

4. Beg je bil nesmiseln.

Naslednja prevladujoča značilnost javnega diskurza je, da termin begunec uporablja tako, da strah kot razlog, zaradi katerega je oseba morala bežati, izgine. Nevarnost in neprijetnost sta potisnjeni v ozadje, o tem, da je to oseba brez doma, ne razmišljamo.

„Prebežniki, pribežniki ali begunci tako v stereotipiziranju postanejo pojmi, katerih pomen je vezan izključno na „tuje ljudi“, „vsiljivce“, ki vstopajo v polje „našega“...“ (Pajnik in dr., 2001: 118). Beg je omenjen le toliko, kolikor je potrebno, da ga prikažejo kot nepotrebna in nekoristna (Doupona Horvat in dr., 1998: 20).

5. Begunci so naravna katastrofa.

Ko se je v slovenskih medijih poročalo o beguncih, so pisci najpogosteje uporabljali izraze, ki jih sicer uporabljajo pri poročanju o naravnih katastrofah. Begunci, ki so „preplavili“ Slovenijo, so doživeli proces abnormalizacije in kriminalizacije (Doupona Horvat in dr., 1998: 19).

6. Begunski otroci ogrožajo slovenske.

Iz pisem staršev otrok, ki so v šole hodili skupaj z otroki beguncev, veje strah in sovraštvo. Taka pisma so polnila tiskane medije. Širila so mnenje, da stik z bosanskimi otroki ogroža zdravje, da so to otroci, ki imajo „drugačno civilizacijsko in kulturno raven ter vedenjski vzorec.“ Starši pismo zaključujejo: „Ne dovolimo, da bi bili naši otroci pod isto streho kot begunski...“ (v Doupona Horvat in dr., 1998: 30)

7. Begunci kradejo.

Članki v Delu, katerih avtor navadno „pokriva“ področje kriminala, so begunce prikazali kot dezertarje, ljudi iz nižjih družbenih slojev... Domneve je policijska statistika kasneje ovrgla. Vendar to ni zaslužiilo takšne medijske pozornosti.

Tudi slovensko-hrvaško mejo so mediji pojmovali kot prostor nedokumentiranih migracij, kjer je prav zato veliko kriminala. Čeprav so zadnjo trditev družboslovne raziskave ovrgle, pa mediji še naprej širijo to prepričanje (Zavratnik Zimic, 2002: 81).

8. Begunci nimajo pravice do svobode gibanja.

Zaradi domneve, da begunci kradejo in vlamljajo v hiše, je bil eden prvih ukrepov države omejevanje gibanja beguncev.

“Četudi sta enakost pred zakonom in pravica do nediskriminacije zapisana v slovenski ustavi, je pravica do svobode gibanja ostala predmet osebne odločitve upravnikov centrov...” (Doupona Horvat in dr., 1998: 28) Omejitve gibanja so bile tudi v medijskih sporočilih prikazane kot normalne, vsakršna omejena svoboda pa prikazana kot dejanje odprtosti in dobre volje.

9. Begunci so nevhvaležni.

Beguncem so vzeli svobodo gibanja in pravico do dela. Izolirani in izločeni v begunskih centrih si sami niso smeli pripravljati hrane. Hrano zanje so pripravili Slovenci in sicer tako, ki se je njim zdela primerna. To je pripeljelo do pritožb, ki so jih tudi v medijih interpretirali zgolj kot nevhvaležnost. Tako je nevhvaležnost beguncev postala sestavni del splošne podobe o njih (Doupona Horvat in dr., 1998).

10. Beguncev je preveč.

Hazemina Đonlić, tudi sama begunka, v knjigi Deset let samote pisanje medijev in begunsko politiko nasploh označi kot »strateško igro s številkami« (Đonlić in Črnivec, 2003: 29). Mediji so prevzeli stališče vlade, da je beguncev preveč in da bo meje potrebno zapreti.

Nikjer pa ni pisalo, koliko beguncev lahko sprejmemo. Taka raba je odpirala možnosti za neskončne špekulacije in manipulacije. Novinarji so se v naslovih člankov spraševali: »Ali je v Sloveniji preveč beguncev?«. S pisanjem o ogroženosti slovenske države so na vprašanje tudi odgovorili (Doupona Horvat in dr., 1998: 17).

11. Begunci ogrožajo državo.

“Zdi se, da je v okoliščinah, ki so bile razumljene kakor “nevarnost od zunaj”, med novinarji prišlo do močnega procesa identifikacije z nacijo in nacionalnim interesom” (Doupona Horvat in dr., 1998: 17). Novinarji so pisali o ogroženosti naše države,

nevarnost od zunaj pa je povzročala “naraščanje nacionalnih napetosti” (Doupona Horvat in dr., 1998: 19).

Novinarji so, kot piše Jalušičeva, tudi pri svojem stereotipnem in negativnem poročanju zgolj predstavljali glas ljudstva (Jalušič, 2001). Vendar so kasneje krivce našli med slovenskimi politiki, pri vladnih službah in nevladnih organizacijah.

4.1.1 Vzroki za negativno poročanje medijev

Nekateri izmed novinarjev so bili kritični do svojih virov. Očitali so jim manipulativnost. Pripisali so jo slovenskim politikom in službam. Kritike so letele predvsem na manipuliranje s samim številom beguncev, ki so ga za javnost napihnil, in preslabo podarjanje razlik med begunci v centrih in tistimi, ki so živeli pri družinah. Država je neposredno skrb namenjala le prvim, mednarodna finančna pomoč pa je končala tudi pri slovenskih socialno ogroženih družinah (Simonič, 1999: 56).

Druga kritika novinarjev se je nanašala na nekatere slovenske organizacije, ki naj bi veliko govorile, a ne odgovorile na novinarjevo vprašanje.

Ob analizi člankov v časopisu Delo⁴ Simonič navaja naslednje privlačne (a) in odbojne dejavnike (b):

a.) Vzroki, zaradi katerih je Slovenija sprejemala begunce:

- mednarodno pravo
- pozitivno mnenje svetovne javnosti
- sočutje in humanitarnost
- začasnost begunskega bivanja
- izkušnja skupnega sovražnika
- multikulturalna skupnost

b.) Vzroki, zaradi katerih je Slovenija zavračala begunce:

- finančna obremenitev
- prostorska stiska
- nizka izobraženost
- neurejene socialno-ekonomske razmere
- nacionalna ogroženost
- strah pred neskončnim prihajanjem beguncev

(Simonič, 1999: 56-57)

---

⁴ Raziskava obsega obdobje petih mesecev – od aprila do septembra 1992. Avtor analizira članke, objavljene v Delu, intervjuva pa tudi avtorje nekaterih člankov.

Mnenje javnosti so torej sestavljali ti naštetí odbojni in privlačni dejavniki. Od vsakega posameznikovega poznavanja je bilo odvisno, če je priznaval več privlačnih ali več odbojnih dejavnikov. Tako je od tega odvisno tudi njegovo mnenje, ki je glede na to bolj pozitivno ali bolj negativno. Kot vsak posameznik se tudi novinar odloči, čigavo mnenje bo upošteval in v kakšni meri (Simonič, 1999: 70).

Konkretne težave beguncev so novinarji navajali redko. Predstavljali so le širok pogled na begunce, pogled z vrha – mnenja vodilnih kadrov v človekoljubnih in drugih organizacijah. Članki, ki so opozarjali tudi na drugačnost, na probleme beguncev, so bili redki in površni.

“V Delu je poleti 1992 nekaj novinarjev in novinark sicer opozorilo, da begunci, begunke niso enotna in nedefinirana družbena masa, niso pa se posvečali vzrokom za tako podobo” (Simonič, 1999: 71).

Le redki novinarji so prišli v stik z begunci, zato so tudi posredniki informacij vplivali na negativno poročanje v medijih.

4.1.2 Kdo so bili posredniki informacij med novinarji in begunci?

Novinarji so informacije o beguncih dobivali od dveh služb, ki ju je vlada pooblastila za pomoč beguncem. Prva služba je Republiški štab za civilno zaščito. Ta je deloval kot operater v času, ko so prve skupine beguncev prebežale k nam pred vojno v Bosni in Hercegovini. Sicer je Štab usposobljen za organizacijo pomoči v primeru naravnih katastrof. Beguncem je preskrbel nastanitev in prehrano. Drugo službo pa je vlada ustanovila na republiški ravni. Poimenovala jo je Skupščinska komisija za spremljanje begunske problematike, naloga komisije pa je bila urediti mednarodnopravni status beguncev in omogočiti beguncem sociološko, psihološko in zdravstveno pomoč. Novinarji so informacije dobivali od obeh služb do 1. julija 1999, ko je bil ustanovljen Urad za priseljevanje in begunce. Ta je prevzel naloge obeh institucij in postal informacijski vir za novinarje.

Naslednji informator je bil Visoki komisariat za begunce (UNHCR), ki je bil v Ljubljani ustanovljen 28. januarja 1992. Javnost je UNHCR obveščal o svojem razumevanju slovenske vpletenosti v reševanje najbolj množičnih evropskih migracij po drugi svetovni vojni. Informacije in stališča, ki jih je UNHCR preko novinarjev posredoval javnosti, so bila “veliko bolj strpna in pomirjujoča kot stališča prej naštetih organov.” (Simonič, 1999: 54)

Pomemben vir informacij sta bili tudi organizaciji Rdeči križ in Slovenska karitas.

Kot poudarja Simonič, ko našteva informacijske vire za pisanje o beguncih, je bilo neposrednega stika z begunci malo. Vendar pa so prav stiki z begunci odločilno vplivali na ostrino novinarskega pisanja. Tisti novinarji, ki so imeli izkušnjo pogovora z njimi, so poudarjali vidik humanitarnosti in se postavili na stran beguncev. Novinarji brez osebnih izkušenj pa so bolj pisali o slovenski ogroženosti, pretirani humanitarnosti...

Tudi sami novinarji so v medijih izpostavili željo po boljšem poznavanju kulture in navad beguncev. "Delo z njimi bi nam olajšalo, če bi поблиžje spoznali njihov temperament, način mišljenja in življenja" (v Simonič, 1999: 47).

Ko se je v medijih in javnosti največ govorilo in pisalo o beguncih, so imeli le redki Slovenci osebne stike z njimi. Kljub temu je večina Slovencev verjela, da smo za bosanske begunce Slovenci dobro poskrbeli (Doupona Horvat in dr., 1998: 12).

Prav mediji so pomembno sredstvo za premagovanje ovir pri integraciji. Vendar v četrtem poglavju ugotavljam, da vloga medijev ni vedno pozitivna. Medijski prispevki o beguncih pogosto sejejo strah in širijo stereotipe. Žal je tako tudi poročanje slovenskih medijev o beguncih. Naslednje poglavje zato posvečam iskanju rešitev - kako spremeniti oziroma vplivati na negativno podobo beguncev, ki jo širijo mediji.

5 SPREMINJANJE MEDIJSKE PODOBE BEGUNCEV

Delo z mediji vse bolj zanima organizacije, ki delajo z begunci. Vendar so udeleženci migracijskega foruma v El Escorialu⁵ ugotavljali, da nimajo kadrov, ki bi vodili delo z mediji. V glavnem bi izkušnje lahko razdelila na negativne in pozitivne.

Negativnih je več – večina zaposlenih, katerih delo je tako ali drugače povezano z begunci, se pritožuje, da medijem posvetijo veliko časa, vendar to delo nima nobenega rezultata. Članki, ki so kasneje objavljeni, so kljub trudu in pojasnjevanju še vedno polni napak in predsodkov.

Druga izkušnja je bila pozitivna – če si kratek, jedrnat in natančen, bo sodelovanje z mediji uspešno. Vendar moraš delati za medije. Ni dovolj, da napišeš sporočilo za javnost. Tekst za novinarje mora biti dobro pripravljen, primeren za objavo. V bistvu mora biti sestavljen tako, da opraviš novinarjevo delo, novinar pa bo prispevek potem samo objavil - brez dodatnega napora.

Kot sem ugotovila v razgovoru z udeleženci foruma, morajo v organizacijah zaposleni iz drugih sektorjev (migracije, razvoj, ...) prevzeti tudi stike z javnostmi. Vendar se zavedajo, da bi potrebovali nekoga, ki bi poznal lastnosti posameznih

---

⁵ Tretji migracijski forum v organizaciji Caritas Europa je potekal 12. – 14. junija 2003 v El Escorialu, v Španiji. Skupni naslov trodnevnih predavanj in delavnic je bil »Integracija prebežnikov in beguncev«.

medijev, strukturo novice, poročila, komentarja... Naloga tega človeka bi bila skrbeti za pozitivno podobo migrantov v medijih.

Norberto Alcover⁶ je na migracijskem forumu govoril o tem, kako vplivati na javno mnenje o prebežnikih in beguncih. Tudi sam je novinar in se zaveda velike moči medijev. Vse je ali v medijih ali pa sploh ne obstaja.

„Če v medijih ne bo prikazan nekdo iz Maroka, ki se je vkrcal na ladjo, potem na tovornjak in v nemogočih razmerah prišel v Evropo, ta človek za ljudi ne bo obstajal“ (Alcover, 2003).

Čeprav se Alcover strinja, da opravljajo begunske organizacije pomembno nalogo in jih begunci potrebujejo, je njihovo delo neopaženo. Ljudje ne vedo ničesar o njih, ker mediji o tem ne poročajo. Poudarja, da se morajo begunci in delo z njimi pojavljati v medijih, če hočemo, da začne ljudi zanimati.

Poleg nujnosti pojavljanja v medijih Alcover opozarja na pomen konteksta. Resničnost se zgodi v nekem kontekstu, neki kulturi.

Ta kontekst in kultura sta pomembna. Če obojega ne poznamo, ne bomo vedeli, kakšna je bila resničnost. Vsakršno etnično, versko ali drugo trenje se je kot konflikt pojavilo v preteklosti. To preteklost vpletene strani različno interpretirajo. Brez konteksta javnost ne bo vedela, kdo je begunec.

Velikega pomena so družbeno kulturne značilnosti begunca. Izpostaviti jih moramo, ko predstavljamo begunce. Povprečen državljani namreč le težko pride v stik z beguncem, zato o njem in njegovi kulturi ve le malo.

Ob tem je potrebno upoštevati „medijski filter“, skozi katerega gre zgodba o beguncu. Medijska realnost je realnost, prikazana skozi ta filter. Čeprav je medijska realnost drugačna, je za povprečnega državljana edina. Ta bo namreč begunca poznal le skozi medijsko realnost.

Prav zato je ta slika - in pojavljanje beguncev v medijih - tako pomembna. Lahko je pozitivna ali negativna. Pozitivna prikazuje begunce pri igri, v šoli, med delom, negativna pa kaže mrtva trupla in sporoča, da ne bi nikoli smeli na pot.

V medijih prevladujejo negativne podobe. Tudi javno mnenje o beguncih je negativno. Alcover je prepričan, da je vzrok nepoznavanje – ljudje niti ne vedo, da begunci obstajajo, da živijo z nami in so del naše vsakdanjosti.

Reprezentacija realnosti se kaže na različnih področjih – v tisku, na televiziji, v kinu, skozi modo... Mediji vplivajo tudi na podobo begunca. Tako podobo potem o njem dobijo ljudje. Tisti, ki delajo z begunci, so privilegirani, da dobijo o beguncih še drugačno

⁶ Novinar in predavatelj na Univesidad Pontificia Comillas v Madridu. Na forumu je predaval o vplivih na javno mnenje o prebežnikih in beguncih.

izkušnjo. Povprečen državljani te možnosti nima in vidi le medijsko podobo begunca. Zato so organizacije, ki delajo z begunci, dolžne skrbeti tudi za prezentacijo svojega dela in podobo beguncev v medijih (Alcover, 2003).

Negativno javno mnenje o beguncih se ne bo spremenilo, če ne bo pritiska s strani nevladnih organizacij, ki delajo z begunci. Protesti in zahteve, kaj vse bi morale narediti vlade, ne pomagajo. Veliko bolj kot organizacija takega protesta bo vplivala televizija, ki zvečer eno minuto poroča o tem, trdi Alcover (2003).

Na vprašanje, kako zagotoviti, da bodo množični mediji čimbolj pravilno odlikovali realnost o beguncih, Alcover odgovarja, da moramo vplivati na precepcijo povprečnih državljanov. Tudi če z lobiranjem dosežemo, da gre zakonodaja v pravo smer, je pomembno, da prek medijev vplivamo na javno mnenje.

Sama sem mnenja, da je lobiranje prav tako pomembno, vendar ne pomembnejše od pritiskov na medije. Oboje mora potekati vzporedno.

Vzroki za negativno poročanje so različni. Alcover (2003) izpostavlja senzacionalizem.

5.1 Senzacionalizem v novinarstvu

Od 90-ih let naprej se v novinarstvu uveljavlja senzacionalizem. Pod vplivom senzacionalizma nikogar ne zanima, če govoriš o čem lepem v Sierra Leoneju. Ljudje si želijo krvi, potu in solz (Alcover, 2003).

Vendar Alcover za vse ne krivi medijev. Mediji so danes vse bolj le bodisi javna bodisi privatna podjetja, ki prodajajo to, kar ljudje kupujejo. Ljudi lahko spremeniš prek množičnih medijev, ki pa jih nočejo spreminjati. Sreča in zadovoljstvo se ne prodajata, dobro pa gresta v promet bolečina in trpljenje.

Kdor hoče priti v medije, mora poznati medij, za katerega pripravlja prispevek, trdi Alcover. Pomembno je poznavanje načina pisanja in tipa novic v določenem časopisu. Kdor želi, da o njegovem delu poročajo v medijih, mora poznati značilnosti televizijskih novic ali lastnosti radijskega poročanja.

Profesor Alcover svetuje organizacijam, ki delajo z begunci, naj o svojem delu redno poročajo medijem. Pri tem naj pišejo tako, kot da prodajajo begunce. Časopisi morajo ta produkt kupiti. Morda lahko pri pisanju uporabijo tudi malo krvi, potu in solza, saj morajo pisati tako, da bo članek prebralo največ ljudi. Razen če ne želijo lepega, resnega pisanja, ki ga bo prebrala le peščica ljudi. Odvisno od tega, s kakšnim namenom in za koga pišejo.

Ob tem je zanimiva študija, ki proučuje vzroke oziroma pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da novica o beguncih pride na televizijske ekrane.

Terence Wright se na Centru za begunske študije na univerzi v Oxfordu posveča raziskovanju medijskega poročanja o beguncih. Zanima ga, kako so begunci predstavljeni v televizijskih novicah. Ugotavlja, katere so tiste značilnosti, zaradi katerih določena migracijska gibanja pridobijo medijsko pozornost, druga pa so prezrta.

Te značilnosti pa so:

1. Begunska kriza mora biti tako razsežna, da jo je nemogoče prezreti, ali pa mora biti povezana z interesi Zahoda.
2. Zgodba bo prišla v javnost, če je narava krize taka, da omogoča televizijski ekipi posneti dramatične posnetke – slike, ki bodo ganile gledalce.
3. Medijsko poročanje mora biti dovolj inovativno, da bo zgodba pritegnila gledalce.

(Wright, 2002)

Kot ugotavlja Alcover, so podobe beguncev negativne podobe. To so slike ljudi, ki umirajo na ladjah, in prikazujejo nesmiselnost njihove poti. Podobno fotografija begunca, ki ga objema policaj, poudarja usmiljenje ter patriotizem Evropejcev. Le malo slik prikazuje begunce iz Vzhodne Evrope.

Naloga begunskih organizacij, ki poznajo tudi pozitivno podobo beguncev, je, da to podobo prek medijev pokažejo tudi širši javnosti.

5.2 Drugačna podoba begunca

Naloga tistih, ki so zaposleni v begunskih organizacijah, je pokazati tudi drugačne begunce. Njihovo življenje, zgodbe iz vsakdana.

Vendar, opozarja Alcover, so mediji zelo strogi in izbirčni. Material, ki ga želimo objaviti, mora biti skrbno izbran in primeren za medije. Zato je za delo z mediji potreben kader, ki razume in obvlada različne medije in različne žanre. Tudi če so zgodbe dolge le minuto, bo tak pripevek prek medijev pomembno vplival na dožemanje ljudi. Zaradi stalnega ponavljanja begunske zgodbe se bodo ljudje začeli zavedati, da poleg njih živijo drugi ljudje, ki so jim zelo podobni, a pogosto zaradi svoje izkušnje begunstva drugačni. Potrebno pa je vztrajati, čeprav bodo rezultati vidni šele po mesecih ali letih dela. Vendar poleg vztrajnosti avtor navaja še druge imperitive.

Ob svojem dolgoletnem medijskem delu je Alcover napisal 10 zapovedi za delo z mediji. Njegovi napotki so:

1. Vedno poskušaj priti v medije!

Ni pomembno, tudi če gre le za par vrstic, eno fotografijo. Nikoli naj ne bi bili izbirčni, če nam uspe pridobiti medijsko pozornost.

2. Poleg informacij podaj tudi mnenje!

Informacij si morda kdo ne bo znal razložiti, zato zraven podaj tudi mnenje.

Organizacija, ki dela z begunci, naj pove, kaj misli o tej informaciji.

3. Sporočilo prilagodi mediju!

Vsak medij (radio, tisk, televizija) ima svoje značilnosti. Ko pripravljamo sporočila za posamezen medij, moramo vedeti, kaj je za ta medij primerno in kaj ne. Objavljena bodo samo tista sporočila, ki ustrezajo pravilom.

4. Pomembne so avdiovizualne zgodbe.

Najbolj učinkovite za spreminjanje javnega mnenja o beguncih so mini video zgodbe. Te so lahko so krajše od minute. Z zvokom in sliko, ki prikazuje utrinek iz življenja begunca – ki je podobno našemu, a vendar drugačno – lahko vplivamo na sliko, kakršno imajo gledalci.

5. Pomembno je poznavanje medijev.

Kdor pozna značilnosti medijev, ve, kakšna mora biti novica, da bo objavljena v določenem mediju.

6. V mislih imej prevladujoče javno mnenje!

Izhajaj iz mnenja, ki ga ima večina, sicer bodo informacije nerazumljive.

7. Poudari multikulturalnost kot del kulture!

Če želiš spreminjati negativno mnenje o beguncih in širiti strpnost, moraš skozi medije širiti glas, da kultura ni ena sama. Kultura so različne kulture, ki jo sestavljajo.

8. Ne zahtevaj nerealnega!

Organizacije, ki delajo z begunci, vidijo negativno medijsko podobo begunca. Ob tem si želijo ali zahtevajo drugačno sliko. Vendar so take zahteve utopične. Potrebno je iskanje kompromisov med realno in želeno podobo v medijih.

9. Poudari kontekst!

Pomembno je, od kod begunec prihaja. Slika begunca brez konteksta je pomanjkljiva.

10. Vztrajaj!

Čeprav bo na začetku izgledalo, da je ves trud okrog medijev brezploden, moraš vztrajati in biti vedno v kontaktu z množičnimi mediji.

(Alcover, 2003: 2 - 3)

Ob upoštevanju vseh 10 navodil za delo z mediji avtor zatrjuje, da bo organizacija prepričala medije in si pridobila ustrezno medijsko pozornost. V šestem poglavju diplomskega dela ugotavljam, koliko se temu delu posvečajo slovenske organizacije, ki delajo z begunci.

6 DELO Z MEDIJI IN SLOVENSKE BEGUNSKE ORGANIZACIJE

V organizaciji UNHCR, Fundacije Gea 2000, Slovenske filantropije, Mozaika in Informacijsko dokumentacijskega centra Sveta Evrope je potekal seminar z naslovom „O beguncih in pasteh poročanja o begunski problematiki“.⁷

Na seminarju so organizatorji predstavili pravni vidik begunstva (postopek pridobivanja statusa, statistike o beguncih), zgodbe beguncev, ki živijo v Sloveniji, pregledali novinarsko poročanje o beguncih v Veliki Britaniji in Sloveniji in ugotavljali, kakšna je vloga medijev pri posredovanju informacij o beguncih.

Seminar je bil namenjen novinarjem. Udeležencem je raziskovalka Brankica Petković z Mirovnega inštituta pripravila krajši tekst, v katerem našteva sedem napotkov za novinarsko poročanje o beguncih in notranje razseljenih osebah.

Ti napotki pa so:

1. Raziščite, kako je vaš medij do sedaj poročal o beguncih.

Z raziskovanjem, kako je določen medij do sedaj poročal o beguncih, poskušajte odkriti, kje so luknje v poročanju. Poročajte o tem, kar je bilo prezrto. Kako si begunci pomagajo med sabo, preverite, če so imeli možnost povedati svojo stran zgodbe...

2. Upoštevajte širši kontekst.

Tudi pri poročanju o beguncih, ki se nanaša na kriminal, je potrebno upoštevati kontekst – kakšna je stopnja brezposelnosti, kakšne travme so prestali, koliko otrok

---

⁷ Seminar je potekal 5. in 6. junija 2003 v prostorih Informacijsko dokumentacijskega centra Sveta Evrope v Ljubljani.

morajo preživeti... Ne gre za iskanje opravičil za kriminalna dejanja, ampak za prikaz obupa in težkih razmer, v katerih so se znašli.

3. Prebijte nekaj časa v zbirnem centru.

Poročajte o tem, kar ste doživeli. V kakšnih pogojih živijo, kakšno je njihovo življenje...

4. Navežite stike z organizacijo, ki pomaga beguncem.

Naj vam povedo, s katerimi problemi se soočajo begunci in kako jim pomagajo. Organizacija naj vam omogoči, da preživite en dan z begunsko družino.

5. Poiščite begunca, ki je uspel.

Naj vam begunec, ki se je uspel izkoptati iz težav, pove, kako je našel zaposlitev, bivališče in na kakšne težave je pri tem naletel.

6. Predstavite begunca, ki pomaga sobeguncem.

7. Predstavite travme begunstva.

Pogovorite se z zdravniki, ki zdravijo begunce. Naj vam povedo, kakšni so psihološki in drugi zdravstveni problemi, ki tarejo begunce, in kako jih lajšajo.

(Petkovič, 2003)

Seminarja o vprašanih begunskega pojavljanja v časopisih sta se udeležila le dva novinarja. Zato morda organizacija seminarja za novinarje ni najboljši način, kako priti do medijev. Sama begunskim organizacijam predlagam aktivno sodelovanje z mediji. Prav te organizacije so namreč vez med begunci in družbo, v katero se begunci vključujejo. Zato je poleg dela z begunci njihova naloga, da gradijo odprto družbo, ki bo sprejela begunce. Preko medijev lahko dosežejo največ ljudi, zato bi se morali temu področju dela bolj posvečati. V naslednjem podpoglavju zato dodajam devet svojih navodil, kako naj begunske organizacije sodelujejo z mediji in preko medijev spreminjajo negativno podobo beguncev.

6.1 Napotki za delo z mediji organizacijam, ki delajo z begunci

1. Povabite skupino pomembnih medijskih ljudi na večerjo.

Organizaciji, ki dela z begunci, priporočam, naj delo z mediji začne z neformalnimi srečanji, druženjem ob večerji, na katero naj povabi novinarje in ljudi, ki bi lahko pomagali priti v medije. Uporabite poznanstva, novinarje povabite osebno. Taka neformalna srečanja so priložnost, da jim poveste nekaj o projektih, ki jih pripravljate za begunce in z njimi. Predlagajte jim begunca, s katerim lahko naredijo intervju. Potem pa o vsem svojem delu obveščajte kontaktno osebo. Sproti pravočasno sporočajte dogodke in nove projekte.

2. Pomembno je sodelovanje z ljudmi, ki so povezani z mediji.

Ljudje se včasih delajo, da jih množični mediji ne zanimajo. Razlog je lahko strah. Medijev se bojijo, ker se zavedajo njihove moči. Vendar prav ta moč omogoča, da preko medijev nagovorite največji del javnosti.

3. Če se v medijih pojavljajo napake pri poročanju o beguncih, pokličite odgovornega novinarja in ga opozorite nanje.

4. Ne pozabite na pohvalo!

5. Posebno pozornost namenite lokalnim medijem!

Lokalni mediji so ljudem blizu in jim zaupajo, zato navežite stike z novinarji lokalnih medijev. Tudi možnosti, da jih bo zanimal vaš prispevek, je več kot pri nacionalnih medijih.

6. Sporočila za javnost niso dovolj!

Pomembno je, da ste v stiku z novinarjem, ki pokriva določeno področje. Ko pošljete sporočilo na naslov medijske hiše, potem še pokličite novinarja.

7. Pripravite medijsko zanimive dogodke. Vendar previdno!

Ko mediji poročajo o koncertu, ki ga je pripravila nevladna organizacija v azilnem domu, v ljudeh utrjujejo ali ustvarjajo prepričanje, da gre beguncem dobro (še koncerte jim organizirajo!) in da je vsakršna skrb ali zavzemanje zanje odveč. Tovrstne prireditve so priložnost, da predstavite tudi probleme beguncev in širše govorite o migracijah in situacijah, zaradi katerih so ljudje primorani bežati. Medijsko pozornost izkoristite, da predstavite javnosti načrte za prihodnost, bodoče projekte in

opozorite na težko situacijo, v kateri so se begunci znašli. Ljudi pozivajte k strpnosti in solidarnosti.

8. Pomembno je ljudem približati begunce.

Strah je posledica nepoznavanja. Zato predstavljajte begunce z zgodbami iz njihovega vsakdanjega življenja. Skozi te zgodbe bodo ljudje spoznali, da so begunci ljudje kakor vsi, le nekoliko drugačni.

9. Vključite begunce!

Beguncem moramo dati možnost, da spregovorijo ljudem prek medijev. Njihova pravica je, da skozi obstoječe medije nagovorijo ljudi. Vendar sem se sama lahko prepričala, da begunci pred mikrofoni ali kamero pogosto niso želeli. Tako kot večina ljudi so polni nezaupanja do medijev. Poleg tega je v beguncih po preživetem preganjanju in travmah še vedno prisoten strah, kaj bo, če jih prek medijev izsledijo tisti, ki jih preganjajo. Bojijo se maščevanja nad sorodniki, ki so ostali doma, če bodo prek medijev sporočili, kaj se dogaja v njihovi domovini.

Če se bodo slovenske organizacije zavedale pomembnosti sodelovanja z mediji in se bolj posvečale temu delu, bodo lahko pripomogle k pozitivnejši podobi beguncev. Poleg vseh naštetih napotkov pa je za vključujočo in odprto družbo potrebno izboljšati medkulturno komunikacijo. Izboljšanje medkulturnega dialoga opisujem v nadaljevanju.

7 KAKO IZBOLJŠATI MEDKULTURNO KOMUNIKACIJO?

Če želimo preraščati stereotipe, ki jih dominantna kultura širi o kulturi beguncev, je potrebno izboljšati medkulturni dialog. Prav nerazumevanje in slaba komunikacija sta vzrok za nepoznavanje, ki vodi v negativne sodbe o drugih kulturah. Prepreke v razumevanju premagamo z motivacijo, znanjem in spoštovanjem kulturne drugačnosti (Samovar in Porter, 1991).

Samovar in Porter za izboljšanje medkulturne komunikacije priporočata dva načina: prvi je kulturno-specifičen, drugi pa kulturno-splošen. Kulturno-specifičen je preprost. Kdor se hoče poglobiti v drugo kulturo, naj se nauči posebnosti te kulture. Nauči naj se, kakšne vrednote spoštujejo, kakšne so njihove navade, način komuniciranja... Drugi način pa je splošen, vsebuje pa napotke, ki nam, če jih upoštevamo, pomagajo pri komunikaciji s katerokoli drugo kulturo.

Za izboljšanje medkulturne komunikacije moramo:

1. Spoznati sami sebe

K izboljšanju komunikacije pripomorejo samoanalize. Vedeti moramo, kako se dejansko obnašamo do drugih. Raziskati moramo, kakšna mnenja, predsodke in odnose do drugih nosimo s seboj. Če imamo določeno držo do temnopoltih, se bo ta odražala v našem odgovoru, če nas temnopolta oseba ogovori. Pogosto prav skriti predsodki, ki so uperjeni proti določenim idejam, ljudem ali kulturam, povzročajo težave, ki jih imamo pri komuniciranju z njimi.

Druga stopnja samoodkrivanja je težja. Odkriti moramo, kako komuniciramo in kako nas drugi zaznavajo. Ljudje nas lahko zaznavajo popolnoma drugače, kot se vidimo sami. Tako bo človek, ki se ima za prijaznega in veselega, na zunaj pa deluje drugače, težko razumel, zakaj se ljudje odzovejo nanj tako, kot se (Samovar in Porter, 1991: 286).

Samovar in Porter sta prepričana, da moramo, če hočemo biti dobri sogovorniki, spoznati svoj komunikacijski stil. Sem spadajo komunikacijske lastnosti, ki so del nas. Svoj komunikacijski stil lahko ocenimo glede na prevlado, dramatično vedenje, zanimivost, odprtost in prijaznost. Barnlund pa komunikacijski stil opredeli kot teme, ki jih ljudje izberejo za pogovor, najljubši način interakcije (odrezavost, način argumentiranja) in pričakovanja o tem, kako poglobljeno se bo v pogovor vključil sogovornik (v Samovar in Porter, 1991: 286).

Naš stil vključuje tudi to, kako uporabljamo prostor in čas. Skratka, komunikacijski stil je način, kako sebe in svoje ideje predstavljamo drugim. Vprašati se moramo, če sogovorniku namenjamo vso pozornost, smo sproščeni ali napeti med pogovorom, pogosto menjamo teme brez upoštevanja sogovornikovega mnenja, smo nasmejani, pogosto prekinjamo sogovornika, pokažemo sočutje ob njegovih problemih...

2. Upoštevati fizične in človeške dejavnike

Pri komuniciranju moramo upoštevati čas in prostor. Upoštevati moramo, če je res zdaj primeren čas, da predebatiramo določeno temo s komunikacijskim partnerjem.

Poleg tega moramo presoditi tudi, če je prostor, v katerem se nahajamo (smo v cerkvi, na ulici, v šoli) primeren naši vrsti komunikacije. Če to upoštevamo, imamo več možnosti, da bo naša komunikacija uspešna (Samovar in Porter, 1991: 287).

Prizadevati si moramo, da spoznamo in upoštevamo pravila, ki pogojujejo komunikacijo in se razlikujejo od kulture do kulture. Zato moramo spoznati in

upoštevati navade kulture, iz katere izhaja človek, s katerim komuniciramo. Medkulturna komunikacija bo toliko uspešna, kolikor bomo znali prilagoditi svoje komunikacijsko vedenje situaciji, v kateri smo se znašli.

3. Iskati skupni jezik

Naslednja ovira v komunikaciji nastopi, če strani ne govorita skupnega jezika. Zato Samovar in Porter priporočata, naj se tisti, ki bo v stiku z ljudmi iz druge kulture, nauči njihovega jezika.

Vendar pa moramo biti pri iskanju skupnega jezika pozorni tudi na neverbalni jezik.

Naučiti se uporabe jezika pomeni poznati in spoštovati občutljivost jezika. V pogovoru z begunci je zelo pomembno, kako govorimo o domu, domovini, vojni in tistih, ki so jih preganjali ali o razlogih, zaradi katerih so morali bežati. Z napačno besedo lahko ranimo sogovornika in zgubimo možnost za nadaljnjo komunikacijo.

Prav tako ali pa še bolj pomembno je, da poznamo pomene določenih neverbalnih simbolov v tuji kulturi (drža rok, prikimavanje...). Poznavanje teh pomenov lahko vodi do uspešne komunikacije.

4. Razvijati empatijo

Poznavanje sebe ni dovolj. Za uspešno komunikacijo moramo razviti tudi čut do sogovornika. Kot pravi Trenholm, bo dober komunikator empatičen – znal bo pravilno oceniti, kako se sogovornik počuti. Empatični komunikator se bo znal vživeti v občutja in potrebe drugega (v Samovar in Porter, 1991: 290).

Avtorja priznavata, da je tudi to nalogo lažje zastaviti, kot izpeljati. Poznati drugo osebo in predvideti njene reakcije in potrebe je težko in problematično. Ko dodamo še kulturno razsežnost, se problemi pomnožijo.

Pozornost moramo preusmeriti – v središče svojega zanimanja namesto sebe postavimo sogovornika v komunikaciji.

Pozorni moramo biti tudi na to, da slišimo samo nekatere podatke, druge pa izključimo. Prav tako nas lahko ovirajo stereotipna mišljenja, ki so zasidrana tako globoko v nas, da se jih morda sploh ne zavedamo. Izogibati se moramo posploševanj. Prvi korak k empatiji je prepričanje, da obstajajo razlike med posamezniki in kulturo. Če sebe dobro poznamo, nam ne bo težko stopiti iz svoje kože in se vživeti v drugega. Šele potem bomo deležni izkušnje empatije. Po izkušnji pa se moramo znova „prestaviti“ v lastni jaz (Samovar in Porter, 1991: 293).

5. Spodbujati povratne informacije

Povratna informacija nam omogoča potek razgovora, saj se šele potem odločimo, kaj bomo rekli. Zaradi povratnih informacij, ki nam povedo, kaj misli sogovornik, lahko popravimo in prilagodimo naše naslednje sporočilo.

Povratno informacijo lahko spodbudimo z nasmehom, kretnjo, nagibom naprej... Skratka, naloga dobrega komunikatorja je vzpostaviti vzdušje, v katerem se bo sogovornik dobro počutil in vedel, da želimo slišati njegovo mnenje. Lahko ga tudi vprašamo po mnenju (je to sprejemljivo za vas, ste razumeli?).

Čeprav nam bo komunikacija vzela precej časa, ne smemo prehitro delati zaključkov. V nekaterih kulturah prekinejo pogovor. Tako je tudi molk neke vrste povratna informacija (Samovar in Porter, 1991: 295).

6. Razvijati komunikacijsko prožnost

Naučiti se moramo prilagajanja različnim komunikacijskim razmeram. Prosjačenje, pogajanje, šarmiranje so samo nekatere izmed taktik, ki jih uporabljamo pri komuniciranju. Ne glede na uporabljeno tehniko pa moramo biti prožni pri izbiranju besed in gest. Prilagoditi se moramo situaciji: ko govorimo z ljudmi, ki govorijo tiše, znižamo glas, če imajo v navadi formalni razgovor, smo tudi sami formalni...

7. Iskati skupno – podobnosti

Ko komuniciramo z nekom iz druge kulture, je pomembno, da se osredotočimo na iskanje tega, kar nam je skupno. Poudarjanje različnosti in drugačnosti bo namreč samo povečalo razdaljo med sogovornikoma. Če se sogovorniku hočemo približati, moramo poiskati to, kar nas združuje. Kar pa naj ne bi bilo težko, kajti: »V vseh pomembnih stvareh smo si podobni« (Steichen v Samovar in Porter, 1991 : 298).

Samovar in Porter navajata podobnosti vseh kultur (svoboda kot velika vrednota, veselje ob rojstvu otroka, vsi cenimo glasbo in umetnost, iščemo načine, da bi bili srečni...) Naštevanje zaključita s trditvijo, da je seznam naših podobnosti enako obsežen kot seznam različnosti (1991: 298).

Na koncu pa avtorja navajata še nekaj etičnih pomislekov. Komunikacija je dejavnost, ki prinaša posledice. Vsako poslano sporočilo vpliva na druge. Ko posledice komunikacijskega obnašanja premestimo v medkulturni kontekst, so problemi še bolj zapleteni (Samovar in Porter, 1991).

V medkulturnem okolju je težko oceniti ali napovedati, kakšne bodo posledice, ki jih bo prineslo naše sporočilo. Vzrok tej nepredvidljivosti so različna okolja in kulture, iz katerih izhajamo. Zaradi moči, ki jo lahko ima naše sporočilo, se moramo vedno znova spraševati, ali ravnamo tako, da ne prizadenemo drugih.

Ko komuniciramo s pripadnikom druge kulture in drugih navad, ga ne smemo poskušati spreminjati samo zato, ker se nam njegovo obnašanje zdi nerazumljivo ali celo nesprejemljivo. Tako kot mi postanemo del vsega, kar srečamo, tako tudi vse postane del nas. Povedano drugače, našega vpliva ni konec, ko se odmaknemo od komunikacijskega partnerja (Samovar in Porter, 1991: 301).

Samovar in Porter opozarjata na spremembe v svetu, ki je danes svet migracij. Prav zaradi sprememb v svetu so medkulturne študije postale pomembne. Teh sprememb bo v prihodnosti še več. V spreminjajočem svetu, svetu mnogih kultur, je ukvarjanje z medkulturno komunikacijo še toliko pomembnejše.

Poleg vseh napotkov, kako naj se organizacije lotevajo dela z mediji in kako naj izboljšujejo medkulturni dialog, v zadnjem poglavju diplomskega dela predstavljam dva primera, ki beguncem v Sloveniji zagotavljata vsaj nekaj komunikacijsko-integracijskih pravic.

8 DVA PRIMERA DOBRE PRAKSE

8.1 »Begunski« medij

Kot prvi primer dobre prakse, ki omogoča množično komunikacijo z bosanskimi begunci v Sloveniji, predstavljam revijo Begunski časi. Ta je novembra 2002 izšla v prenovljeni obliki. Izhaja peto leto, namenjena je beguncem v Sloveniji. Revijo izdaja Slovenska filantropija s finančno pomočjo UNHCR.

8.1.1 Več o izdajatelju

Slovenska filantropija je neprofitno, nestransko in nevladno združenje, ustanovljeno novembra 1992 v Ljubljani. Aktivnosti združenja so prostovoljstvo, psihosocialna pomoč beguncem in promocija zdravja.

V okviru Centra za psihosocialno pomoč beguncem Slovenska filantropija nudi psihosocialno pomoč beguncem in iskalcem azila, izobražuje različne strokovne skupine in organizira mednarodna srečanja o begunski problematiki.

Med dejavnostmi Centra so obiski v begunskih centrih in pri beguncih, ki so nameščeni zasebno, učna pomoč in štipendiranje begunskih otrok, delovanje skupine za samopomoč bosanskim begunkam in skupine za samopomoč starejših beguncev. Poleg naštetega Slovenska filantropija svetuje prosilcem za azil in sodeluje s številnimi

mednarodnimi organizacijami. Pripravlja kampanje za osveščanje javnosti o potrebah beguncev in si tudi drugače prizadeva za izboljšanje položaja beguncev v Sloveniji. Center daje pobude vladnim in nevladnim organizacijam za izboljšanje okoliščin življenja beguncev in prosilcev za azil v Sloveniji ter sodeluje v kampanjah, za katere dajejo pobude druge nevladne organizacije.

(www.sf-zdruzenje.si)

Med dejavnostmi Slovenske filantropije je tudi urejanje in izdajanje revije Begunski časi. Prej se je publikacija imenovala Časopis za begunce, tujce in prosilce azila „Izbjegličko Vrijeme“ s podnaslovoma Begunski časi in Refugee Times. Časopis so sestavljali članki in nekaj dvobarvnih fotografij. Večino prispevkov je napisala urednica. V časopisu je predstavljala osebe, ki so bile aktivne na področju begunstva, bralce pa je seznanjala tudi z novicami z območja bivše Jugoslavije (sojenja za vojne zločine) in aktualnimi problemi, ki jih imajo begunci v Sloveniji. V časopisu so redko prišli do besede tudi bralci, saj se pisma bralcev niso pojavila v vsaki številki.

Novembra 2002 je časopis izšel kot revija. Revija je prenovljena, izhaja v barvah, na začetku je dodano kazalo. Poleg slovenskega uvodnika sta za begunce dodana tudi prevoda v hrvaškem in angleškem jeziku.

V uvodniku urednica nagovorja bralce z zgodbo, ki je povezana z begunci. Uvodniku sledi rubrika Aktualno, v kateri bralcem – beguncem - predstavljajo trenutno najaktualnejšo temo s področja begunstva. V lanski novembrski številki je bila to sprememba zakona o začasnem bivališču.

Ker je novela prinesla pomembne spremembe za begunce iz Bosne in Hercegovine, je temu namenjen osrednji del revije. Članek je napisan v hrvaškem jeziku in podrobneje opisuje spremembe, ki jih je sprejel slovenski parlament na seji dne 12. julija 2002. Tekst begunce seznanja z možnostjo zaposlovanja, ki jim jo je prinesel novi zakon in je prej niso imeli.

Članek bralce seznanja tudi s postopkom za pridobitev stalnega bivališča in opozarja na časovne omejitve za oddajo prošenj za stalno bivališče v Sloveniji. Tistim, ki se želijo vrniti, navaja možnosti (in pogoje) za pridobitev enkratne denarne pomoči.

Teksti so berljivi in razumljivi. Zelo jasno beguncem opisujejo, kakšne spremembe in nove možnosti jim je prinesel novi zakon. Slovenskim bralcem je namenjen članek v slovenščini Koraki na svojih nogah, ki opozarja tudi na odgovornosti, ki jih prinaša sprememba zakona. Avtorica članka bralce poziva k sočutju. V članku se za pomoč obrača na Slovence, saj begunce čakajo številne težave. Vendar pojasnjuje, da je kljub

težavam, ki čakajo begunce in pri katerih jim bomo morali pomagati, sprememba začasnega statusa edini način, da se postavijo na svoje noge. Poleg pravice do dela ter socialnega in zdravstvenega zavarovanja sprememba zakona namreč beguncem prinaša tudi temne plati: neprijazen trg delovne sile, plačevanje položnic...

8.1.2 Vloga časopisa/revije pri integraciji

Kot medij, ki posreduje novice in mnenja med dominantno slovensko kulturo in begunci, predstavlja revija Begunski časi pomembno sredstvo integracije. Prav o integraciji so pisali v tretji številki novih Begunskih časov.

8.1.3 Begunski časi o integraciji

O integraciji govorita Kobal in Zlatar kot o novem izrazu, saj je bilo do nedavnega govora le o asimilaciji. Priseljenci naj bi sprejeli novo kulturo, kulturo države, v katero so se priselili, svojo lastno pa pozabili.

“O pravi integraciji bomo lahko govorili šele takrat, ko bo država gostiteljica storila vse, da zgradi mostove med kulturo beguncev in kulturo domačih prebivalcev, ko bo pomagala ustvariti možnosti, da bodo begunce lahko ohranili svojo kulturo, svoje navade, običaje, svoj način razmišljanja in čutenja” (Kobal in Zlatar, 2003: 4).

Če gre pri asimilaciji za spreminjanje priseljencev, pa se z integracijo spreminjamo vsi.

“Spremenijo se priseljenci in spreminijo se domačini. Tako niso več samo priseljenci tisti, ki morajo privzeti značilnosti okolja, v katero se vključujejo, temveč tudi okolje spoznava in upošteva navade, običaje, skratka kulturo priseljencev. Pri tem se okolje bogati” (Kobal in Zlatar, 2003: 4).

Vendar Kobal in Zlatar ugotavljata, da preveč govorimo o tem, kaj vse bi moral narediti begunec. Moral bi se naučiti jezika, moral bo najti službo, moral si bo poiskati stanovanje, moral se bo seznaniti s slovensko kulturo...

Integracija je dvosmeren proces, zahteve postavlja na obe strani. Veliko se zahteva od begunca, kaj pa na drugi strani? Avtorja pravita, da bi „moral storiti vse, da bi mu bilo lažje vključiti se v življenje“ (Kobal in Zlatar, 2003: 4).

“Če želimo, da se begunci vključijo v družbo in da se mi skupaj z njimi spreminjamo, se moramo tudi sami truditi, da jih spoznamo in se od njih učimo. Tako bi temu ali onemu beguncu lahko omogočili, da denimo organizira tečaje svojega jezika, pripravi kulturne dogodke, da preživi konec tedna v slovenski družini, se z njo spoprijatelji...” (Kobal in Zlatar, 2003: 4)

Avtorja opozarjata na pomembno vlogo nevladnih organizacij. Čeprav v Sloveniji nimamo integracijske politike, je veliko dobre volje, ki se pokaže s prostovoljnim delom. Z raznimi programi, ki temeljijo na prostovoljnem delu, so nevladne organizacije blizu beguncem.

8.1.3.1 O integraciji bosanskih beguncev

Najbolj številčna skupina beguncev v Sloveniji so bosanski begunci, ki so bili do nedavnega imetniki statusa začasnega zatočišča. O njihovih težavah, ki jih s spremembo statusa ni konec, piše Aldo Milohnić z Mirovnega inštituta. Avtor pravi, da so ob opozarjanju na neustreznost dosedanje migracijske politike naleteli na gluha ušesa. Na kritiko, da je ta politika temeljila na repatriaciji in ne integraciji beguncev, so pristojni odgovorili, da je vlada objavila razpis za integracijske projekte, vendar se nevladne organizacije na ta razpis niso odzvale.

“Kakor da integracijska politika Republike Slovenije, ki je predpisana v številnih zakonskih aktih (v zakonu o azilu, tujcih, “začasnih” beguncih, v resolucijah o migracijsku politiki itn.), stoji in pade na nevladnih organizacijah ter njihovih skrajno omejenih kadrovskih in finančnih zmogljivostih!” (Milohnić, 2003: 7)

Milohnić meni, da so integracijski programi peščice za to usposobljenih nevladnih organizacij kvečjemu podpora integracijski politiki, ki bi jo morala izvajati država preko svojih specializiranih institucij.

Jedro vseh težav pri integraciji beguncev iz BiH je politika čakanja, izčrpavanja in prelaganja, piše Milohnić.

“Ali lahko od nekoga, ki ga iz dneva v dan, iz meseca v mesec, iz leta v leto – in tako celo desetletje – prepričuješ, da je tukaj le začasno, da nima in ne bo imel pravice do dela, da naj čimprej vzame ponujeno „odpravnino“ in se vrne, od koder je prišel, kajti kmalu se bo znesek te repatriacijske podpore bistveno zmanjšal itn. ipd., ali torej od takšne osebe lahko upravičeno pričakuješ, da se bo z vso energijo in v dobri veri poskušala postaviti na lastne noge, razbremeniti državni proračun in se čimprej dejavno vključiti v večinsko družbo?” (Milohnić, 2003: 7)

Šele z novelo zakona, ki je bila sprejeta lani poleti, so begunci dobili možnost pridobitve trajnejšega statusa in iz tega statusa izhajajoče pravice do dela. Vendar Milohnić opozarja, da vključitev nekdanjih beguncev v obstoječe socialne mreže in sistem socialnega varstva ni enostavna. Na njihovi poti jih ovira “pragozd birokratskih predpisov in nasprotujočih si interpretacij zakonskih določb.” Avtor ugotavlja, da mnogih težav pristojne državne ustanove še niso odpravile, zato vsem nekdanjih imetnikom

začasnega zatočišča svetuje, naj o svojih problemih obveščajo nevladne organizacije, ki so navedene v reviji Begunski časi.

Poleg strokovnjakov (raziskovalcev, socialnih delavcev) so o integraciji v Begunskih časih spregovorili tudi begunci sami.

8.1.3.2 Begunci o svoji integraciji

V naslednji rubriki so za revijo Begunski časi svoj pogled na integracijo in svoje doživljanje vključevanja v slovensko družbo predstavili begunci.

Begunka Minka Ademovič iz nastanitvenega centra Kozina pravi, da dobro sodeluje z nevladnimi in vladnimi organizacijami. Ko so pred več kot desetimi leti prišli v Slovenijo, je bilo drugače. Takrat je bilo težko, še posebej otrokom. Ostali otroci so se norčevali iz njih, starejši so jim jasno pokazali, da niso zaželjeni. Zdaj jim je lažje, saj vedo, na koga se lahko obrnejo in prosijo pomoči. Zahvaljuje se vsem, ki pomagajo beguncem.

Begunka Mizina Kunjić iz NC Kozina pogreša druženje in kulturne dogodke. Na vprašanje, kako je vključena v slovensko družbo, pa odgovori, da vsak dan spremlja dnevnik po televiziji.

George Ogbonnaya iz Nigerije pravi, da smo Slovenci dobri ljudje, vendar je za tujce pri nas težko, saj je družba majhna in nudi tujcem le malo možnosti. Povedali so mu, da dovoljenje za delo lahko pridobi šele po treh letih bivanja v Sloveniji, on pa bi rad delal in, kot pravi sam, prispeval k blaginji slovenske družbe.

Begunka Amira Mujkić ne vidi konca birokratskim težavam. Veliko denarja je plačala za spričevala posameznih letnikov srednjih šol in za prevode v slovenščino. Veliko stanejo nostrifikacije maturitetnih spričeval, vozniškega dovoljenja, dokumenti za prijavo stalnega bivanja...

Jasminka Krdžalić iz NC Novo mesto opisuje dolgo pot pridobivanja štipendije za nadarjene. Čeprav je sin odličnjak s samimi peticami, je več let trkala na vrata raznih uradov, štipendije pa ji zaenkrat ni uspelo pridobiti. "Nihče ni bil neprijazen z mano, vsi, na katere sem se obrnila, so pokazali razumevanje in sočutje, a kaj, ko je zakon nad vsem tem."

Ibrahim Nouhoum je v Sloveniji doštudiral gozdarstvo. Ko je delal v slovenskih gozdovih, je spoznaval pokrajino in prihajal v stik z ljudmi in njihovimi navadami. Prepričan je, da je poznavanje jezika prvi pogoj za vključitev v družbo, sledi zaposlitev in vključenost v kulturno in politično življenje.

(Begunski časi, let. 6, št. 2, 5-6)

8.1.3.3 Urad za priseljevanje in begunce o integraciji

V isti številki revije Begunski časi je v rubriki Naš pogovor svoje mnenje o integraciji podal Žarko Bogunovič, direktor Urada za priseljevanje in begunce.

Kot je dejal Bogunovič, pri Uradu načrtujejo izdelavo osebnega integracijskega načrta, ki bo opredeljeval aktivnosti za lažje vključevanje v okolje. Med temi dejavnostmi omenja učenje slovenskega jezika, spoznavanje zgodovine, kulture in družbene ureditve Republike Slovenije, zaposlitvene možnosti, možnosti za izobraževanje itd. Kot pravi, z nekaterimi begunci tak osebni integracijski načrt že pripravljajo in deloma tudi izvajajo.

Direktor Urada poudarja, da sodelujejo neposredno s centri za socialno delo, zavodi za zaposlovanje, šolami, zdravstvenimi zavodi in lokalnimi skupnostmi. Po zakonu so begunci z začasnim zatočiščem, ki so pridobili dovoljenje za stalno prebivanje, in tisti, ki imajo azil, na trgu delovne sile izenačeni s slovenskimi državljani. Ko se prijavijo na zavod za zaposlovanje, jim prav tako določijo svetovalca, s katerim izdelajo zaposlitveni načrt, enako se lahko vključijo v programe aktivne politike zaposlovanja.

Tisti, ki so v RS pridobili azil, so upravičeni do zdravstvenih storitev v obsegu obveznega zdravstvenega zavarovanja. Plačnik vseh zdravstvenih storitev je Urad.

Bogunovič omenja tudi nekatere težave pri integraciji beguncev. Na posameznih področjih bo potrebno spremeniti ali dopolniti zakonodajo in tako odpraviti nejasnosti ter z njimi povezane težave pri uveljavljanju posameznih pravic. Prav tako bo potrebno ozaveščati, seznanjati in izobraževati javnost o nujnosti integracije tujcev in beguncev v slovensko družbo. Begunci imajo probleme pri iskanju zaposlitve in nastanitve, nekateri imajo težave tudi z znanjem slovenskega jezika.

Urad za boljšo integracijo načrtuje dva razpisa, s katerima bodo sofinancirali programe pomoči pri integraciji tujcev in beguncev ter tečajev slovenskega jezika. Direktor Urada opozarja na nujno ločevanje med ukrepi, ki jih lahko sprejme in izvaja Urad in tistimi, ki jih bo morala sprejeti država. Urad tako izvaja določene integracijske ukrepe – pomaga pri iskanju stanovanj in zaposlitve, zagotavljanju zdravstvenega varstva, učenju slovenščine... Prav tako sodeluje z različnimi ministrstvi, ko pride do težav pri uveljavljanju pravic beguncev.

“Dejansko pa gre pri integraciji za dolgoročni proces, pri katerem bo poleg državnih organov morala sodelovati cela vrsta strokovnjakov za posamezna področja ter navladne in medvladne organizacije” (Bogunovič, 2003: 13).

Poleg integracijskih ukrepov Urada in finančne pomoči, ki jo z razpisi zagotavlja nevladnim organizacijam, Bogunovič poudarja, da je integracija tudi naloga države – državnega zbora in vlade.

“Za uspešno izvajanje integracije pa so in bodo najpomembnejši strokovno in izkušeno osebje, zadostna finančna sredstva, usklajeni predpisi ter samostojnost in neodvisnost organov, ki bodo integracijo izvajali” (Bogunovič, 2003: 13).

8.1.4 Vsebina Begunskih časov

V vsaki številki prenovljene revije so uredniki dali besedo tudi beguncem. Ti so lahko spregovorili v rubriki Utrinki, ki predstavlja begunce v besedi in sliki.

Rubrika je sicer zanimiva, a so nekaj stavčne predstavitve prekratke, da bi si o beguncih lahko ustvarili kakšno podobo. Predlagam rubriko Portreti, ki bi s poglobljenimi intervjuji predstavila zanimive begunce in njihovo delo, poglede na Slovenijo in izkušnje z integracijo. Taki prispevki (individualne življenjske zgodbe) bi posameznika postavili izven stereotipizirane skupine. Žal pri nas zgodbe o uspehu lahko pišemo le za otroke (učence, dijake). Odrasli begunci so šele lani avgusta dobili pravico do dela, ki jim je omogočila, da si poiščejo zaposlitev in uspejo na poklicnem področju. Dobro bi bilo poiskati begunce, ki so si delo že našli in so v svojem poklicu uspešni. Prav z zgodbami o uspešnih beguncih bi revija premoščala stereotipe o lenih beguncih, ki nočejo delati.

Prav tako pogrešam rubriko Kultura, ki bi predstavljala kulture in običaje beguncev, ki postajajo del slovenske družbe. Seznanjanje s kulturnim bogastvom, ki ga ti ljudje prinašajo s seboj, bi širilo vrednoto kulturnega pluralizma. S predstavljanjem različnosti in poglobljanjem teme o multikulturalnosti bi gradili družbo, ki bo z manjšim strahom in brez predsodkov sprejemala nove begunce.

Vsaj deloma pa je tudi temu namenjena revija Begunski časi. V posebni rubriki so predstavili tipično bosansko kuhinjo. Z objavo receptov štirih tradicionalnih bosanskih jedi nam približujejo del bosanske kulture, žal samo kulinarični.

Posebna rubrika je namenjena prostovoljcem, ki delajo z begunci. Predstavitvi njihovih dejavnosti sledi poziv vsem, ki bi želeli pomagati pri izvedbi projektov na področju integracije. Tako prek revije Begunski časi širijo krog prostovoljcev in utrjujejo pozitivno vlogo prostovoljstva. V vsaki številki je nekaj prostora namenjenega osebnim izkušnjam prostovoljcev. Ti s svojo zgodbo predstavljajo vez med begunci, ki jih obiskujejo, in slovensko kulturo, zato je njihovo delo še toliko pomembnejše. Prav njihove izkušnje najbolj nagovorijo slovenske bralce.

Obsežna rubrika Novice (zavzema tri strani časopisa) bralce seznanja z dogodki v Sloveniji in drugod, ki so kakorkoli povezani z begunci ali zanimivi zanje. Beguncem rubrika nudi najnujnejše informacije v zvezi z njihovimi dolžnostmi, opominja jih na

možnost pridobitve otroškega dodatka, študija v tujini... Z ustreznimi informacijami beguncem pomaga k odgovornemu odločanju.

Beguncem je namenjena tudi rubrika Vi pitate, pravnik odgovara, ki pomaga beguncem z brezplačno pravno pomočjo. Z objavo pravnih problemov, ki tarejo begunce, in nasvetov, kako naj ravnajo, pomagajo mnogim izmed njih.

Prav tako koristne so zadnje strani revije. Tam so predstavljene organizacije v Sloveniji, na katere se lahko obrnejo begunci, ko potrebujejo pomoč. Poleg naslova organizacije in telefonske številke kontaktne osebe je naveden tudi krajši opis v slovenskem in angleškem jeziku. In seveda povabilo, naj se oglasio organizacijam, ko so v stiski.

Revija je z novo podobo postala slikovita in zanimiva. Je berljiva, z barvnimi fotografijami pa tudi vizualno spodbuja veselje do branja. Njen namen je integracija beguncev. Del vsebine je namenjen vsem bralcem (in preveden v vsaj dva jezika). Tudi izključno slovenski teksti, ki zaradi vsebine zanimajo begunce, jim tako pomagajo pri učenju jezika, kar je pglavitna zahteva integracije. Revija bralce seznanja tudi z brezplačnimi tečaji slovenščine – kdaj in kje poteka učenje, kakšni so izpiti in zakaj je dobro, da jih obiskujejo.

Slabo pokrito pa je v reviji spoznavanje dežele, v katero naj bi se integrirali. V reviji pogrešam družbeno-etnološke prispevke. Za pro-integracijsko mišljenje beguncev je bistveno poznavanje in spoštovanje jezika, zakonov in navad. To bi lahko pridobivali skozi etnološke prispevke, ki bi predstavljali Slovenijo, njene navade in običaje.

Morda bi revijo dopolnili z likovnim ali literarnim natečajem, kako begunci vidijo ljudi in običaje v deželi, v kateri so dobili zatočišče oz. po novem stalno bivališče. Tako bi begunce spodbujali, da spoznavajo družbo, v katero se vključujejo.

Poleg receptov bosanskih jedi bi revijo lahko obogatili z objavo slovenskih kulinarčnih posebnosti, mogoče vin, po katerih smo prepoznavni, obenem pa predstavljali turistično zanimive kraje v Sloveniji in izletne točke, kamor se lahko odpravijo... Bolj bi si morali prizadevati, da beguncem omogočimo spoznavanje vsega, kar jim je morda še tuje, in jim na ta način pomagamo pri integraciji.

Čeprav je prenovljen časopis poleg naštetih pomanjkljivosti zanimivo sredstvo vključevanja, pa je žal namenjen zelo ozkemu krogu bralcev. Ciljna skupina so begunci in javnost, ki jo zanima begunska tematika (zaposleni v nastanitvenih centrih in uslužbenci človekoljubnih in drugih civilno-družbenih organizacij). Revija Begunski časi spada med medije, ki so ustanovljeni z dobrim namenom integracije. Navarnost takih medijev je, da pogosto vodijo v izolacijo. Evropska integracijska politika opozarja, naj z

različnimi dejavnostmi begunce zgolj učimo uporabljati obstoječe storitve (komunikacijske kanale).

Potrebujemo projekte, ki bodo izobraževali in ozaveščali ter na ta način dosegli razumevanje procesa bosanske integracije med slovensko javnostjo. Revija Begunski časi prav gotovo pripomore k temu. Širši javnosti pa je namenjen projekt, ki ga opisujem v nadaljevanju. Gre za medijski projekt, ki k begunski integraciji pristopa preko že uveljavljenega komunikacijskega sredstva.

8.2 Projekt Gradimo odprto družbo

Projekt Gradimo odprto družbo - za integracijo bosanskih begunccev je namenjen izobraževanju in ozaveščanju javnosti v Sloveniji. Projekt izvaja Jezuitska služba za begunce – Evropa.

8.2.1 Več o organizatorju

Jezuitska služba za begunce v Sloveniji (JRS) je bila ustanovljena marca 2002, priznana je kot podružnica mednarodne nevladne organizacije Jesuit refugee Service – Europe. Poslanstvo slovenske JRS je spremljati begunce in zagovarjati njihove pravice, ne oziraje se na njihovo religiozno ali politično prepričanje.

Osnovne dejavnosti JRS so neposredna pomoč beguncem ter dejavnosti za odprtost družbe. Neposredno pomagajo beguncem, prosilcem za azil in priprtim s svetovanji v Centru za tujce, s socializacijo (rekreacijo, pogovori, ustvarjalno uporabo prostega časa...), raznimi delavnicami, projekti za integracijo ter poletnimi tabori za žrtve vojn na Balkanu. Poleg obiskov prostovoljcev v Centru za tujce in Azilnem domu z izobraževanjem pomagajo širši javnosti, da bi lažje sprejemala begunce.

Med dejavnostmi za večjo odprtost na Slovenskem ozaveščajo ljudi o integraciji begunccev v Sloveniji, seznanjajo šole in mladinske centre z izobraževalnimi programi o beguncih, izobražujejo socialne delavce, policiste in druge uslužbence nevladnih organizacij, ki delajo z begunci. Pomembna dejavnost JRS je delo z mediji. Veliko pozornosti posvečajo širjenju informacij in medijskih prispevkov. Prizadevajo pa si tudi za promocijo prostovoljnega dela – člani skupin, ki obiskujejo Azilni dom in Center za tujce, so predvsem sestavljeni iz prostovoljcev.

Projekt Gradimo odprto družbo je namenjen integraciji bosanskih begunccev. V Sloveniji je trenutno v procesu integracije blizu 2000 bosanskih begunccev. JRS opaža, da je razumevanja in zanimanja za to, kako te ljudi nastaniti v Sloveniji, malo. Večinski del slovenske družbe je na nastanitev reagiral z napetostjo in nezaupanjem, pišejo. Ugotavljajo, da je kljub trudu, ki ga človekoljubne in druge civilnodružbene organizacije

posvečajo boju proti diskriminaciji, med Slovenci veliko rasizma in ksenofobije (Rožič, 2002).

Rezultati telefonske raziskave, ki so jo izvedli v CATI centru in je zajela 502 telefonska naročnika, to potrjujejo. Več kot 62 odstotkov vprašanih je na vprašanje, ali bi se strinjali s tem, da v bližini njihovega doma začasno nastanijo »ilegalne pribežnike«, odgovorilo negativno. Le slaba tretjina bi v to privolila. Po izobrazbeni strukturi so med vprašanimi v anketi o nastanitvi prebežnikov pozitivno odgovarjali v glavnem študenti in tisti z višjo ali visoko izobrazbo, težje pa bi jih sprejeli tisti z nižjo. Prebežnika bi za soseda raje imeli tisti, ki zase trdijo, da niso verni. Verni so bolj nasprotovali priselitvi prebežnikov. Zato so pri JRS za medij izbrali Radio Ognjišče, ki predvaja veliko oddaj z versko vsebino.

8.2.2 Ciljna javnost projekta Gradimo odprto družbo

S projektom želi JRS prek radijskih valov doseči vsaj 20% slovenske javnosti. Oddajo predvajajo na Radiu Ognjišče, ki ima pretežno versko vsebino. Na ta način dosežejo tisti del vprašanih, ki je v prej omenjeni anketi odgovarjal manj strpno (tiste, ki so se opredelili za verne in so bolj nasprotovali priselitvi prebežnikov).

Radio Ognjišče ima do 300.000 poslušalcev, v starostni strukturi pa prevladuje starejša javnost. Ker se pri JRS zavedajo pomena izobraževanja k sprejemanju in multikulturalnosti med mladimi, so del projekta prilagodili mlajši ciljni javnosti. Odločili so se, da bodo osnovnošolce nagovorili drugače – s predstavitevijo beguncev. Seminarjem za učitelje bodo sledila predavanja za učence. Temo bodo z učenci poglobili med pogovori po manjših skupinah. Še bolj aktivno pa bodo učenci vključeni v zadnji fazi projekta. Svojo kreativnost bodo lahko pokazali pri risanju plakatov. Izmed vseh sodelujočih plakatov bodo izbrali trideset najlepših, jih predstavili in razstavili. V tekmovanje z risanjem plakata in poslušanjem predstavitve življenja beguncev bi lahko vključili več kot 1500 otrok.

Nekoliko slabše projekt pokriva študente, ki niso najbolj tipična publika omenjenega radia. Prostovoljci, ki bodo pomagali pri pripravi predstavitev po osnovnih šolah in ki tudi sicer beguncem pomagajo v različnih skupinah, so večinoma študentje. Morda bi poleg delavnic v šolah tudi po fakultetah pripravili predstavitve – stojnice z letaki, vabili k poslušanju oddaje in promocijskim materialom za prostovoljstvo (zgibanke, plakati).

Posebno pozornost je potrebno še naprej namenjati vsem, ki so dejavni na področju prebežništva in begunstva. Zaposleni v organizacijah za integracijo nimajo veliko priložnosti, da bi se srečali in razpravljali o skupni temi. Organizator projekta JRS naj

deluje povezovalno in širi partnerske odnose med sorodnimi organizacijami. Za doseg tega cilja predlagam organizacijo javnega foruma. Cilj k zaposlenim usmerjenega dela projekta je aktivna udeležba vsaj enega predstavnika iz katerekoli organizacije, ki je tako ali drugače povezana z bosanskimi begunci. Na forumu bi bilo tako preko 100 udeležencev in ustrezna medijska pozornost.

Projekt je po obsegu zastavljen nacionalno, hkrati pa je poudarek in vpliv na lokalni ravni. Radijska oddaja na tematiko begunstva je predvajana na valovih Radia Ognjišče. Lokalno pa poteka poučevanje otrok na osnovnih šolah, ki se bo zaključilo s tekmovanjem za izdelavo najboljšega plakata na tematiko begunstva.

8.2.3 Namen, cilji in sredstva za njihovo doseg

Dolgoročno JRS s projektom omogoča integracijo bosanskih beguncev v slovensko družbo in pomaga preraščati nestrpnost Slovencev do beguncev.

Za doseg zgornjega namena si je JRS zadala dva cilja. To sta: izobraževanje in ozaveščanje o poteku integracije bosanskih beguncev ter povezovanje med organizacijami, ki so v stiku z bosanskimi begunci, Uradom vlade RS za priseljevanje in begunce ter drugimi nastanitvenimi in socialnimi službami nevladnih organizacij, mednje pa želi JRS vključiti tudi privatni sektor.

S projektom Gradimo odprto družbo bo organizator širil strpnost med širšo slovensko javnostjo, še posebej o begunstvu in integraciji spregovoril z mladimi, obenem pa promoviral prostovoljstvo in povezal zaposlene na področju begunstva.

Za doseg zgornjih ciljev naj organizator uporabi naslednja sredstva:

- radijsko oddajo
- delavnice po šolah
- tečaj za prostovoljce
- organizacijo foruma

8.2.3.1 Radijska oddaja

K izobraževanju in ozaveščanju bo pripomogel nacionalni medijski program z naslovom Gradimo odprto družbo, ki bo ustvarjal pozitivno okolje za bosansko integracijo.

Radijske oddaje predvaja Radio Ognjišče dvakrat mesečno. Oddaja je dolga pol ure in umeščena v primeren sklop (oddaje s družbeno-socialno tematiko).

Ker je oddaja na sporedu samo dvakrat mesečno, bi morali nanjo še posebej opozarjati. Predlagam letake, ki bodo sporočali, kdaj in kje bo oddaja.

Osnovni medij – radio – je podprt z uporabo interneta za zbiranje mnenj poslušalcev in njihovih pogledov na radijski program. Na ta način se ustvarja novo okolje za podajanje in sprejemanje mnenj ter spodbuja javna razprava.

Vsebina oddaje naj bo pestra. K sodelovanju je treba privabiti poslušalstvo, zato predlagam nagradno igro. Voditelj oddaje naj bere opise ljudi, ki so uspeli kot begunci (Einstein, Picasso, Kokoschka in dr.), poslušalci pa kličejo in uganjujejo njihova imena. Nagrade so lahko simbolične.

Če bo oddaja predvajana na Radiu Ognjišče, ki ima v poslušalski shemi predvsem starejše ljudi, bi morali posebej zanimivo k poslušanju pritegniti mlajše.

8.2.3.2 Delavnice po šolah

Mladim je namenjen drugi del projekta Gradimo odprto družbo, to je predstavitev po šolah in sodelovanje v delavnicah ter tekmovanje v izdelavi plakata. Vsaj tri osnovne šole v vseh večjih mestih bodo predstavniki JRS obiskali z enodnevno predstavitvijo življenja beguncev. Ob zaključku predstavitve bodo učence povabili k sodelovanju na državnem tekmovanju pri izdelavi plakata »Sprejemam svoje nove prijatelje«. Tako jim bodo ponudili priložnost, da z risbo izrazijo svoje občutke o beguncih, bolj natančno občutke o integraciji bosanskih otrok in njihovih družin. Najboljših 30 plakatov bo predstavljenih in razstavljenih. Projekt bodo JRS pomagali izvajati študentje – prostovoljci.

8.2.3.3 Tečaj za prostovoljce

Ker prostovoljci pomembno prispevajo k izvrševanju poslanstva JRS, bo tudi njim posvečen del projekta. S prostovoljcem, ki prihaja iz angleško govoreče države, se bodo lahko učili angleškega jezika. Tečaj, namenjen prostovoljcem, jih bo motiviral za nadaljnje delo in jim pomagal pri razumevanju širšega mednarodnega begunskega problema. Tečaj angleščine, imenovan English Language Training, bo vodil kvalificirani učitelj, pri učenju pa bo poudarjena tematika beguncev.

Na ta način bo dosežena pozitivna motivacija prostovoljcev – tečaj kot nagrada za njihov trud. Prostovoljce bi lahko vključili tudi v radijsko oddajo. Tako bi njihova pozitivna sporočila o pomoči beguncev dosegla širši krog ljudi. Utrdila bi jih v prepričanju, da je vloga prostovoljcev pomembna, in nagovorila še koga, da se odloči za prostovoljno delo v človekoljubnih organizacijah.

8.2.3.4 Organizacija javnega foruma

Zaradi usklajevanja se bodo ves čas do konca projekta neformalno sestajale skupine, vključene v projekte za izobraževanje javnosti. Forum pa bi povezal sodelujoče in ponudil nove možnosti sodelovanja med različnimi nevladnimi organizacijami in Uradom vlade RS za priseljevanje in begunce.

Potrebno je poskrbeti za dobro medijsko pokritost foruma.

Forum bo vplival na boljše partnerske odnose med zaposlenimi na begunskem področju, na drugi strani pa bo ozaveščal javnost s profesionalnim pristopom k integraciji.

Že pred forumom je potrebno pripraviti program srečanja in določiti teme pogovorov. Ti naj potekajo v obliki več okroglih miz. Predlagam tematike: izobraževalna, nastanitvena, zaposlovalna in komunikacijska integracija. Okrogle mize naj vodijo strokovnjaki z omenjenih področij, svoja izhodišča pa naj že prej posredujejo organizatorju. Ta naj tekste zbere, uredi in izda kot knjižico, ki jo kot gradivo na forumu prejmejo vsi udeleženci. Dopolnjena publikacija s sklepi pogovorov naj bo po forumu dostopna zainteresirani javnosti in posredovana medijem. Te informacije naj bodo na voljo tudi prek interneta.

Cilj k zaposlenim usmerjenega dela projekta je aktivna udeležba vsaj enega predstavnika iz katerekoli organizacije, ki je tako ali drugače povezana z bosanskimi begunci. Forum naj bi se tako udeležilo preko 100 udeležencev, dogodek pa naj bi bil deležen tudi medijske pozornosti.

8.2.4 Pomen projekta Gradimo odprto družbo

Projekt je pomemben, ker nagovarja širšo slovensko javnost k razmišljanju o bosanski integraciji. S spodbujanjem javne razprave bo projekt JRS pripomogel k širjenju strpnosti in razumevanja pri vključevanju bosanskih beguncev.

Veliko število beguncev se je vrnilo na svoje domove. Ostali (po podatkih JRS preko 2000 beguncev) pa se v novoustanovljeno Republiko Srbsko ne morejo vrniti. Nekateri izmed njih so v Sloveniji že deset let, a so imeli do lanskega leta le status začasnega pribežališča. V poletnih mesecih leta 2002 jim je slovenski parlament dal možnost, da zaprosijo za trajnejšo ureditev statusa. Begunci so do konca februarja 2003 lahko zaprosili za spremembo statusa. Šele z urejenim statusom lahko začnejo iskati službe in stanovanja. Vlada jim je za to namenila 18 mesecev, saj se bodo do konca februarja 2004 postopoma zaprli vsi begunski centri.

V tem obdobju želi organizator JRS z obširnim projektom pomagati slovenski družbi, da bo begunce sprejela in se bodo ti čimbolje vključili vanjo.

S tem namenom bo JRS ozaveščala javnost o tematiki begunstva, pospeševala prostovoljstvo, nudila izobraževanje in svetovanje ljudem, ki delajo z begunci in prosilci za azil, gradila odprto družbo – družbo demokracije in strpnosti (z radijskimi intervjuji, okroglimi mizami, prek interneta in predavanj o migraciji v različnih krajih po vsej Sloveniji...)

S projektom bo organizacija ozaveščala ljudi o begunski tematiki in učila slovensko družbo, kako se spoprijeti z njo. Pri projektu »Gradimo odprto družbo« JRS uporablja tudi sredstva množične komunikacije, da doseže čim širšo javnost.

Mediji niso samo posredniki informacij, ampak gradijo družbeno realnost. Poleg konstrukcije realnosti pa mediji pomembno vlogo igrajo pri vsakdanjem odločanju uporabnikov. Tudi bosanski begunci, ki so z novim zakonom dobili pravico do dela, se bodo morali odgovorno odločati, pri tem pa jim bodo v pomoč informacije, ki jih sprejemajo prek medijev. Namen radijske oddaje je tudi prenašanje pomembnih informacij, da bo odločanje beguncev lažje.

V okviru integracijskih pravic beguncev so begunci upravičeni tudi do enakih komunikacijskih pravic. Begunci, ki morda zaradi slabega znanja jezika ali drugih razlogov ne upajo stopiti v medijski prostor, bodo kot gostje v radijski oddaji Gradimo odprto družbo dobili možnost, da spregovorijo širši javnosti.

Radio se mi zdi najprimernejši medij, ker je zakup radijskega programa cenejši od televizijskega. Obenem je radio učinkovitejši od tiska, saj omogoča skupinsko sprejemanje medijskih vsebin, to pa spodbuja javno razpravo. Taka razprava vodi k spremembi vedenja, ki jo želimo doseči (Rožič, 2001).

Pomembno se mi zdi, da je pri projektu Gradimo odprto družbo uporabljen že obstoječi medij. Oddajanje preko obstoječe radijske postaje preprečuje izolacijo, do katere lahko pripelje ustanavljanje novih, le za določeno skupino namenjenih medijev. Poleg tega Radio Ognjišče posluša širok krog poslušalcev, z oddajami za ozaveščanje pa bo JRS glas beguncev ponesla v čimveč slovenskih domov.

Druga skupina, ki jo JRS s projektom Gradimo odprto družbo nagovarja, so otroci različnih osnovnih šol. V številnih šolah, posebej v večjih mestih, so v razredu otroci različnih kultur in narodnosti. Ob pomoči projekta, ki jim bo predstavil integracijo bosanskih beguncev, bodo lažje razumeli te razlike. Namen projekta ni le predstavitev bosanskih beguncev, ampak govoriti tudi širše o multikulturalnosti. Sodelovanje otrok pri izdelavi plakata na temo strpnosti in sožitja bo v njih spodbudilo razmišljanje o

sprejemanju. Enodnevno predavanje jim ponuja možnost, da izvedo veliko novega o beguncih, posebej o mladih beguncih in begunskih otrocih. Učni načrt pripravlja JRS, pri izvedbi predavanj pa bodo sodelovali tudi študentje – prostovoljci. Učni načrt jim bo olajšal delo in pripomogel k uspešni izvedbi projekta. K temu bo pripomoglo tudi izobraževanje prostovoljcev, ki je del projekta. Po koncu delavnic bodo učencem predstavili pogoje za sodelovanje pri izdelavi plakata in jih spodbudili k sodelovanju. Ob koncu tekmovanja bodo najlepši plakati razstavljeni na eni izmed osnovnih šol, dogodek pa bo prav tako deležen medijske pozornosti.

Opisani projekt Gradimo odprto družbo je projekt za bosansko integracijo. Dolgoročno želi JRS s projektom v ljudeh – slovenski javnosti – zbuditi več razumevanja za begunce, ki se bodo integrirali in v nekaterih primerih tudi postali slovenski državljani. S pomočjo tega projekta JRS zmanjšuje ignoranco in strah pred begunci in vpliva na preraščanje ksenofobije in predsodkov. Čeprav je vlada za integracijo beguncev namenila 18-mesečno obdobje, ki se zaključuje 31. decembra 2003, pa bo JRS projekt izvajala tudi po izteku tega obdobja. Pri JRS namreč ugotavljajo, da se kljub rešenemu statusu beguncev iz Bosne in Hercegovine, ki je prvi in največji korak proti integraciji, težave bosanskih beguncev šele začenjajo. Trg delovne sile je neprijazen že do slovenskih iskalcev zaposlitve, stanovanj za bosanske begunce ni ali pa so najemnine višje kot za Slovence. Tudi zadnje poročilo Evropske komisije za boj proti rasizmu in nestrpnosti je kritično do negativnega poročanja v medijih (ECRI, 2002: 18). Zato imajo podobni medijski projekti kot Gradimo odprto družbo v slovenski družbi še toliko pomembnejše mesto.

9 SKLEP

Bosanskim beguncem je novela Zakona o začasnem zatočišču prinesla pravico do dela in zaposlitve. Pred njimi pa so sedaj številne ovire. Problemi zaradi slabega ali neznanja jezika, otežkočeno pisanje prošenj delodajalcem, nenaklonjenost trga delovne sile, diskriminacija in ksenofobija.

Poleg ustrezne zaposlovalne, izobraževalne in nastanitvene politike države osrednjo gonilno silo integracije predstavljajo različna družbeno-civilna gibanja in organizacije. Integracijo lajšajo tudi z raznimi konferencami, na katere poleg človekoljubnih organizacij znajo pritegniti predstavnike delodajalcev, šolstva, lokalnih oblasti, civilne družbe in medijev.

Prav mediji so pomembno sredstvo za premagovanje ovir pri integraciji. Vendar vloga medijev ni vedno pozitivna. Pogosto namesto reševanja konfliktov mediji ovirajo ali celo dodatno zapletejo že sicer težavno situacijo. Medijski prispevki o beguncih sejejo strah in širijo stereotipe. Tako je tudi poročanje slovenskih medijev o beguncih. Prav negativno medijsko poročanje izpostavlja tudi zadnje poročilo o Sloveniji (ECRI, 2002).

Žal se begunske organizacije premalo zavedajo, da predstavljajo vez med begunci in domačim prebivalcem. Tako je v veliki meri spreminjanje medijske podobe beguncev odvisno prav od njih. Zato je delo z mediji v organizacijah, ki delajo za begunce, še toliko pomembnejše.

Zaradi velike vplivnosti medijev morajo človekoljubne in druge nevladne organizacije njihovo delovanje obrniti v prid integracije ter ob pomoči medijev doseči razumevanje – tako s strani beguncev kot Slovencev.

Mediji sooblikujejo javno mnenje, njihova pomembna funkcija je izobraževalna. Zato naj jim nevladne organizacije, ki želijo pomagati beguncem, posvetijo več pozornosti. Potreben je program za delo z mediji, ki naj ga organizacije, ki delujejo za dobro beguncev, oblikujejo skupaj. Šele angažiran nastop in prizadevanja vseh, ki so dejavni na področju begunstva, bo pritegnil tudi medijsko pozornost. Begunske organizacije morajo vzpostaviti stike z novinarji in vztrajati v sodelovanju.

Vendar previdno. Pripraviti je potrebno medijsko zanimive dogodke in izkoristiti medijsko pozornost. Ko si organizacije priborijo priložnost, da spregovorijo v medijih, morajo skozi komunikacijske kanale sporočiti tudi težave beguncev, ki bi sicer ostale prezrte.

V diplomskem delu sem zbrala napotke begunskim organizacijam, kako delati z mediji. Človekoljubne organizacije nastopajo v vlogi veznega člana med begunci in družbo, v katero se integrirajo, zato je najpomembnejša naloga teh organizacij, da

gradijo odprto družbo, ki bo sprejemala begunce. Poleg pozitivne podobe o beguncih, ki naj jo širijo v medijih, pa je njihova naloga tudi spodbujanje medkulturnega dialoga.

Dva medijska projekta, ki ju opisujem v osmem poglavju, sta le skromen prispevek k izboljšanju komunikacijskih pravic beguncev. Za izboljšanje podobe beguncev, ki jo prenašajo mediji, pa največ lahko naredijo organizacije, ki begunce poznajo in so v stiku z njimi. Organizacijam, ki delajo z begunci in iščejo pot do medijev, namenjam peto in šesto poglavje diplomskega dela. Verjamem, da bodo načrtne medijske kampanje pripomogle k temu, da komunikacija beguncev s slovensko družbo ne bo enosmerna, prispevki o njih pa polni predsodkov in netočnosti. Prav upoštevanje zbranih navodil in angažirano delo z mediji je temeljno pri spreminjanju negativne medijske podobe beguncev.

10 SEZNAM LITERATURE

- Alcover, Norberto (2003) How to Influence Public Opinion on Migrants and Refugees? Centro Loyola, Universidad Pontificia Comillas.
- Ašanin, Sonja Gole (2002) Što donosi novela zakona o privremenom utočištu? Begunski časi, let. 5, št. 1.
- Bajt, Milena (2002) Problematika prebežništva v Sloveniji, Diplomaska naloga. Ljubljana : Visoka šola za socialno delo.
- Bogunovič, Žarko (2003) Begunce vključujemo v družbo. V: Begunski časi, let. 6, št. 2, 8 – 9 in 13.
- Devereux, Eoin, Michael Breen (2002) No racists here: Public Opinion and Media Treatment of Asylum Seekers and Refugees. University of Limerick.
- Đonlić, Hazemina, Vesna Črnivec (2003) Deset let samote. Ljubljana : Društvo Kulturni vikend.
- ECRE (2001) Good Practice Guide to the Integration of Refugees in Central and Eastern Europe.
- ECRE (2002) Position on the Integration of Refugees in Europe.
- ECRI (2002) Evropska komisija za boj proti rasizmu in nestrpnosti. Drugo poročilo o Sloveniji. Strasbourg.
- Erjavec, Karmen (1998) Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka. Ljubljana : Jutro.
- Erjavec, Karmen, Zala Volčič (1999) Odraščanje z mediji. Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Fabjančič, Tjaša, Andreja Mesarič, Saša Rančelj, Katja Senčar, Anja Tkalčič (2002) Režijska knjiga Evrope: primerjalna analiza azilne politike v izbranih državah. V Uršula Lipovec Čebren (ur.) V zoni prebežništva : antropološke raziskave prebežnikov v Sloveniji, 17 - 68. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta.
- Gaspari, Nina (2002) Povečajmo strpnost slovenske mladine do tujcev. Ljubljana : FDV.
- Hočevar, Barbara (2002) Koraki na svojih nogah. Begunski časi, let. 5, št. 1: 4.
- Horvat, Marjeta Doupona, Jef Verschueren, Igor A. Žagar (2001) Pragmatika legitimizacije: Retorika begunske politike v Sloveniji. Ljubljana : Mirovni inštitut.
- Jalušič, Vlasta (2001) Ksenofobija ali samozaščita? V Brankica Petkovič (ur.) Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti, 12 - 43. Ljubljana : Mirovni inštitut.

- King, Russell, Nancy Wood, ur. (2000) Media and migration. London : Routhledge.
- Kobal, Urša in Franci Zlatar (2003) »Združiti več kultur?«. V: Begunski časi, let. 6, št. 2, 4 – 5.
- Lipovec, Bojan (1999) Begunska politika v Sloveniji. V Natalija Vrečer (ur.) Vsakdanje življenje beguncev in begunk v Sloveniji, 47 – 74. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo.
- Lipovec Čebren, Uršula (2002) O antropoloških zonah: uvodne misli. V Uršula Lipovec Čebren (ur.) V zoni prebežništva : antropološke raziskave prebežnikov v Sloveniji, 9 - 15. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta.
- Milohnić, Aldo (2002) Quid pro quo: azil in migracije v državah schengenske periferije. V Aldo Milohnić (ur.) Evropski vratarji : migracijske politike v vzhodni Evropi, 13 - 22. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Milohnić, Aldo (2003) Čakanje, izčrpavanje in prelaganje ali o »integraciji« nekdanjih »začasnih« beguncev. V: Begunski časi, let. 6, št. 2, 7.
- Pajnik, Mojca, Petra Lesjak-Tušek, Marta Gregorčič (2001) Prebežniki, kdo ste? Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Petkovič, Brankica (2003) Poročanje o beguncih in notranje razseljenih osebah: Seminar o beguncih in pasteh poročanja o begunski problematiki. Ljubljana : Mirovni inštitut.
- Rogelja, Nataša (1999) Kulturni stik: Slovenci, Slovenke – begunci, begunke V Natalija Vrečer (ur.) Vsakdanje življenje beguncev in begunk v Sloveniji, 75 – 85. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo.
- Rožič, Peter, vodja projekta (2002) Gradimo odprto družbo: predlog projekta za izobraževanje in ozaveščanje javnosti. Ljubljana: JRS.
- Rožič, Peter (2001) Forced migration and the role of media in Slovenia: a place for NGOs? Ljubljana: JRS.
- Samovar, Larry A., Richard E. Porter (1991) Communication between cultures. Belmont, Ca : Wadsworth Publishing Co.
- Simonič, Peter (1999) Begunci, begunke – papirnata zgodba. V Natalija Vrečer (ur.) Vsakdanje življenje beguncev in begunk v Sloveniji, 47 – 74. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo.
- Vrečer, Natalija (2001) Politične konstrukcije azila: Evropska Unija in Slovenija. V: Tomaž Mastnak (ur.) Obrazi naše Evrope, 69 - 88. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Wright, Terence (2002) Collateral coverage: media images on Afghan refugees during the 2001 emergency. University of Oxford.

- Zadura, Agnieszka (2003) Specificities for the integration of refugees and persons under complementary forms of protection : Caritas Europa Migration forum. El Escorial, Caritas Europa Working Document.
- Zimic, Simona Zavratnik (2002) Perspektiva konstruiranja Schengenske »e-meje«: Slovenija. V Aldo Milohnič (ur.) Evropski vratarji : migracijske politike v vzhodni Evropi, 67 - 81. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- (2001) Media Skills – Jesuit Refugee Service Course Notes. Dublin.
- (2002) Opinion of the Economic and Social Committee on Immigration, intergration and the role of civil Society organisations (own-initiative opinion). CES 365/2002. Brussels.
- (2003) Integration – realities and challenges in Europe : ECRE BGM Backfground Paper. Bucharest.

11 VIRI

- Ustava Republike Slovenije
- Spletna stran z anketo: <http://teletekst.rtv slo.si/odziv/> (8. 1. 2003)
- <http://www.mnz.si/si/133php> (8. 8. 2003)
- RAM BULLETIN, www.presswise.org.uk (8. 8. 2003)
- www.sf-zdruzenje.si (8. 8. 2003)